

Mak
Nəgkiarien Huvə yame Mak
rimirai
Nəgkiarien kwəkwə ye
nəkwəkwə e Mak

? Pa rimirai nəkwəkwə e? Keinein mə pa nhagin rimirai nəkwəkwə e- nəmehuə kupan kape niməhuak kimnhani mə Jon Mak rimirai nəkwəkwə e. In, pəh nien mə yermamə twelef kirik kape Yesu Kristo. Mərig kamni kimə in fren huvə kirik kape Pita yame iriu kiravən ikin minə fam. Ol Wok ramni mə in apa kupən, Mak rimnor wok iriu Pol, kini ai, mivən mor wok iriu Banabas.

? Rimirai ramvən kimi pa? Kamni kimə Mak rimnamarə apa Rom ye nipig rimirai nəkwəkwə e. Kini tukmə ror in rimnamarə iriu Pita, kwasig ikin kishopni Pita. Mak rimirai nəkwəkwə e rivən kimi nəməhuak minə apa Rom mine yamə mine pəh nien mə kwənərəus kapə nəmə Isrel. Kitawə kharkun mə ramvən kimi nəmə pəh nien mə nəmə Isrel meinai Mak ramhoprai niprai norien minə kape nəmə Isrel, kini mirai nəgkiarien tiksın ye nəgkiarien e kamni kimə Arameak, yame nəmə Isrel kwənharkun ta. Mərig Mak rukreikin nəgkiarien minə a rivən ye nəgkiarien kape nəmə Gris, yame nəmə Rom kimnhani.

? Narəyen rimnhawor pən iran mine ye nipig rimirai? Ye nipig Mak rimirai nəkwəkwə e, nəmə Rom kimisarmaru ye tanə ehuə yame rarkurao ye tahik e kamni kimə Mediterenian.

Kapəriə nəgkiarieren kirikianə əmə, kini kasarə ye nəmərinuyen. Ror pən, rımar əmə tuk nini-əravyen nəgkiarieren kirik ritərhav mivən ikin minə fam. Ye nıpig a, Nəvsaoyen Huvə kape Yesu Kristo rımnaiyu aihuaa əmə ye tanə pisin pisin minə ye swatuk minə apa Rom.

? Rımirai nəkwəkwə e tuk naha? Mak rorkeikei mə tukrini-ərhav atuaturək nəvsaoyen fam kape Yesu, mə in pa, kini rımnor naha, kini mamhajoun naha. Tukmə ror in rorkeikei mə tukrivəhsi-haktə nərigien kape nəməhuak minə apa Rom, meinai narmamə khapsaah kimisor ahas pən kimi əriə. Mak rımnəvsao pik kin nıpig əutən yamə mine tukripiuə tuk narmamə kape Yesu. Kini mini-ərhav norien kape Yesu mə In min rımnamarə ye nıpig əutən minə.

Jon Baptaes raməmir ye tipəvsik mamniərhav nəgkiarieren

(Mat 3:1-12; Luk 3:1-18; Jon 1:19-28)

¹ In e Nəgkiarieren Huvə kape Yesu Kristo, Ji Kughen. ² Profet kupən kirik kape Kughen, nhagin e Aesea, rımnəvsao kin mini-ərhav mə, “Kughen rımə,

“Yakamher-pre kin yermamə kirik tuk nəvsaoyen kin kafak nəgkiarieren.

In tukror apnəpenə ye swatuk kafam.’* *(Mal 3:1)*

³ Yermamə kirik ramok-rapomh ye tipəvsik, mamni mə,

“Taksor apnəpenə ye swatuk kape Kughen, yame in Yermaru kapətawə.” ’” *(Aes 40:3)*

* **1:2:** Kughen raməgkiar kimi Yesu ye ves e.

⁴ Kini ai kwən kirik, nhagin e Jon, rimauə ye tipəvsik, kini mor baptaes ye narmamə mə tukror nimtətien mə kwəsarar ye nərigien kapəriə tuk təvhagə has, kini mimə, “Taksarar ye nərigien kapəriə, misarakikin təvhagə hah, kini misor baptaes.” ⁵ Kini ai narmamə fam ye yerkwanu a Judia mine Jerusalem khavən misəm in. Mamhani-ərhav-pən təvhagə has kapəriə. Kini Jon ror baptaes irəriə ye nu apa Jodan. ⁶ Jon ripəh nivəhsipənien neipən huvə kirik. Kafan kot kimnor kin tiki narmiragh kirik, kamni kimə kamel. Kini kafan kətəut kimnor kin tiki kau.† Kini nan nəviginien kəvraiyyuk əmə mine sukapak. ⁷ Kini in ramni-ərhav pən tuk narmamə mə, “Kwasig irak, yermamə kirik e tukruə In yerpirig rapita yo. Yo yakpəh nəmhenien mə to yakənimkur kini mirisinta nəərəus ye kafan sandel. ⁸ Mərig yo yimnor əmə baptaes irəriə kin nu; kini mərig In tukror baptaes irəriə kin Nanmin Rhakə.”

*Jon rimnor baptaes ye Yesu
(Mat 3:13-17; Luk 3:21-22)*

⁹ Ye nipig a, Yesu rimasi-pən Nasaret, yerkwanu kirik ye Galili. Muə e Jon raməmır ikin. Kini ai Jon rimnor baptaes iran ye nu apa Jodan. ¹⁰ Nipig Yesu rimneiwaiyu mhekimter min ye tame nu, In məm məknekin mə napuə rimnəkwag. In rəm Nanmin kape Kughen risi-pən aikin meiwaiyu-pə tukun rəmhen kin mak ye tanə. ¹¹ Kini ai, nəgkiarieren

1:4: Wok 13:24; 19:4 † **1:6:** Neipən a rəmhen kin kape profet kupən kirik, nhagin e Elaeja. **1:6:** 2 King 1:8; Mat 11:8 **1:7:** Wok 13:25

kirik rimasi-pən ye rao ye neai mamni mimə, “Ik Narik yame yakorkeikei. Rikik ragien pik tuk Ik.”

*Setan rimmarkut tuk Yesu
(Mat 4:1-11; Luk 4:1-13)*

¹² Məknekin, Nanmin kape Kughen rimməkeikei kimi Yesu kini mikir mivən apa ye tipəvsik. ¹³ Aikin, Setan ramarkut mə tukrukrao ye nərigien kafan kape nipig foti. Yesu ramarə iriə nar miragh aparu minə. Kini mərig agelo minə kimisarha huvə tukun.

*Yesu rimirikakun kafan wok apa Galili
(Mat 4:12-17; Luk 4:14-15)*

¹⁴ Kini kirəhsi-pən Jon ye kalabus. Kwasig ikin, Yesu ripivən Galili, mamni-ərhav Nəgkiarien Huvə kape Kughen. ¹⁵ Mimə, “Taktəkun ai, rinor atuatuk nipig. Narmaruyen kape Kughen ruauə-ta. Taksarar ye nərigien kapəmiə tuk təvhagə hah kapəmiə, mhani nəfrakisien ye Nəgkiarien Huvə kape Kughen.”

*Yesu rimmokrən kin narmamə kuas- narmamə
kape niviyen kəmam
(Mat 4:18-22 Luk 5:1-11)*

¹⁶ Kini ai, Yesu rimməriwək ye nikar lugun Galili, kini məm kwərə mir kiraru, nhagriu e Saemon mine naorahini Andru. Iriu kwarukin net, meinai iriu yermamə kape niviyen kəmam. ¹⁷ Kini Yesu rini-pən tuk əriu mimə, “Rauə mirakwasig kin Yo. Pəh yakor əmiru yermamə mir kape niviyen narmamə.” ¹⁸ Məknekin krəpəh kapəriu net, mwarar, mirakwasig kin.

1:11: Sam 2:7; Aes 42:1; Mat 12:18; Mak 9:7
91:11-13

1:14: Mak 6:17

1:15: Mat 3:2

1:13: Sam

19 Kini Yesu rəriwək mivən kəskəh əmə min, kini məm kwərə mir kīraru. Kwajikovə mir kape Sebedi. Nhagriu e Jemes mine Jon. Kaokwətə ye nəkwai bot kapəriu, kini marajir əsigin net kapəriu. 20 Məknekin Yesu rokrən kin əriu. Kini ai iriu kwərəer mwəpəh rīmriu Sebedi raməmır ye nəkwai bot iriə kafan narmamə minə. Kini iriu mirakwasig kin Yesu.

*Yesu rīmnəko ta yarmhə ye yermamə kīrik
(Luk 4:31-37)*

21 Yesu mine narmamə kafan kimnhavən apa yerkwanu kīrik, nhagin e Kapaneam. Kini ye Sabat min kīrik, Yesu rīvən apa niməhuak kape nəmə Isrel, kini mamhajoun narmamə. 22 Narmamə kimisərig kafan nəgkiarien, kisakur, meinai kafan nəgkiarien nanmin aikin, rīpəh nəmhenien kin nəgkiarien kape nəmhajoun kape Loa kape Moses. 23 Ye nīpig a, yermamə kīrik, nanmin has ramərəpən iran. Kini in ruə min ye nofuginien kapəriə. Kini mok-rapomh kin Yesu mimə, 24 “!Eh! !Yesu, yemə Nasaret! ?Nakamuə ikin e mə takhawor əmawə? Tukmə ror Ik nīmauə mə takoriah əmawə.” Kini mamni min mimə, “Yo yakwīrkun-ta mə Ik e Ik Yemə Imərhakə kape Kughen.”

25 Mərig Yesu rīmnəgkiar skai pən kimi nanmin has ai, mimə, “!Eh! Pim. Əta ye yermamə e.” 26 Məknekin, nanmin has ai ror nīprai yermamə rətəmnimin pik kini mokrən ehua, məta iran, mivən isok. 27 Kini narmamə minə aikin kisəm kisakur, misaiyoh əriə minə mhamə, “!Eh!

?Rhawor e? Nægkiarieren vi kirik e. Kwən e kafan nægkiarieren, nanmīn aikin. Tukmə In rægkiar kimi nanmīn has minə kasor nəkwān.”²⁸ Məkneikin, nəvsaoyen kape Yesu ritərhav markurao ye Galili.

*Yesu rīmnor huvə narmamə khapsaah
(Mat 8:14-17; Luk 4:38-41)*

²⁹ Məkneikin Yesu mine Jemes, Saemon mine Andru kimnhatərhav ye nimə kape nofuginien kape nəmə Isrel mhavən atuaturk ye nəkwai nimə kape Saemon mine Andru,³⁰ misəm kuhu Saemon ramokie-okie mamapir. Kini kirhəvsao-pən kin kimi Yesu. ³¹ Yesu rīvən, mivəh kwermīn, mivi haktə, kini rhekimter. Kini ai nokie-okieyen a ror infamien. Kini piahwaru ai rīvən, mivəhsi-pən nəviginien kimi əriə.

³² Kini rinamenaiyu, narmamə yamə mine kimnhamhə, mine narmamə yamə mine nanmīn has raməmīr irəriə, iriə minə tiksīn kimnhakir-pə əriə tuk Yesu. ³³ Narmamə minə fam a yerkwānu aikin, kasofugin əriə minə ye kwəruə ye nimə Yesu ramarə ikin. ³⁴ Kini Yesu ror huvə narmamə khapsaah yamə mine kimnhavəh nəmhəyen pisin pisin. In maməko ta mīn nanmīn hah minə ye narmamə, mamni-əhu nanmīn has minə mə tukhapəh nisəgkiarieren, meinai iriə kwənharkunta In.

*Yesu ramniərhav kafan nægkiarieren apa Galili
(Luk 4:42-44)*

³⁵ Kəni rikwamer kin, yenpig-enpig əgkəp, Yesu rarar mivən apa ikin narmamə kharkək ikin maməhuak. ³⁶ Kini ai, Saemon mine in minə

tiksin khavən masarha-kin In. ³⁷ Kisəm In, khani-pən tukun mhamə, “Narmamə fam kasarha-kin Ik.” ³⁸ Mərig Yesu rimə, “Nikam. Pəh khavən apa yerkwanu pisin pisin, ipakə tuk ətawə. Pəh yakni-ərhav nəgkiarien aikin, meinai Yo yimauə tukun.” ³⁹ Kini ai In rəriwək markurao ye Galili, mamni-ərhav Nəgkiarien Huvə kape Kughen ye nimə kape nofuginien kape nəmə Isrel. Maməkota nanmin hah minə ye narmamə.

*Yesu rimnor huvə yermamə kirik rimivəh
nimhəyen əutən kirik ye tikin
(Mat 8:1-4; Luk 5:12-16)*

⁴⁰ Kini yermamə kirik yame rimivəh nimhəyen əutən ye tikin, in rimauə məm Yesu, kini mənimkur ye nimrin mamasək. Mamaiyoh kin nasituyen, mimə, “Tukmə nakorkeikei, nakirkun nor-huvəyen yo.” ⁴¹ Kini Yesu, rikin rewaiyu tukun. Mərəhu-pən kwermın iran, kini mimə, “Yakorkeikei mə takhuvə min. ! Əsanin!” ⁴² Məknekin nıprai yermamə ai rhuvə min, nəmhəyen ai rirkək min iran. ⁴³⁻⁴⁴ Kini Yesu rəgkiar skai pən kimin, mimə, “Takpəh nəvsaoyen kin kimi narmamə. Mərig takvən mərer ye nimri pris, pəh in rəm min ik. Kini ik mivən, məhuak mivəhsi-pən narimnar kimi Kughen rəmhen kin yame Moses rimini mə takor, pəh narmamə kisəm mə naknəsanin.” ⁴⁵ Mərig yermamə ai rimitərhav məvsao kin kimi narmamə. Ror pən, Yesu rimə to ripəh min nivənien yerkwanu minə məriwək ye nimri narmamə, meinai iriə kamhaku-pən pik In.

Kini mærig In raməmīr əmə apa ikin ruhiko ikin.
Narmamə fam khavən masəm In aikin.

2

Yesu rīmnor huvə yermamə kīrik yame nīpran rīmamhə

(Mat 9:1-8; Luk 5:17-26)

¹ Nīpig tiksīn ruə mīvən, Yesu rīrerīg-pən mīn yerkwānu e Kapaneam. Kini narmamə kwəsərig mə In aikin. ² Kini ai, narmamə khapsaah khavən aikin, mhavən imə, kwənmhaan rīmərəkəskəh. Nīmə rukwar meriaji kwəruə rīsīsəg. Kini ai Yesu ramni-əhrav-pən Nəgkiariēn kape Kughen tuk əriə. ³ Mərig nīpig raməgkiar hanə, narmamə kuas kharəh yermamə kīrik. Nīpran rīmamhə. ⁴ Nīmə rukwar kīn narmamə, ror pən, iriə to khapəh nharəhyen yermamə ai mhavən ipakə tuk Yesu. Mərig khavən mīshaktə apa tokrei nīmə, mīsəhipu ta nīkar nīmə kīrik, kini mharəh nīkaokao yermamə ramapīr-pən iran, mhavi, reiwaiyu-pən. ⁵ Yesu rəm nhatətəyēn kapəriə, mīni-pən tuk yermamə ai nīpran rīmamhə, mīmə, “Kafak kwajikovə. Yo yakwərəhsi-ta ta narpīniēn kape təvhagə has kafam.”

⁶ Mərig namhajoun tiksīn kape Loa kape Moses kasəkwətə, mīsəm noriēn a, mīnəsaiyoh əriə mīnə tukun, ⁷ mhamə, “!Ah. !Kwən e ramni hah Kughen! Nəgkiariēn e rahas. Kughen pīsīn əmə In rīrkun nīrəhsitayēn narpīniēn kape təvhagə hah kape narmamə. ?Pa mīn to rīrkun nīvəhsi-tayēn?”

⁸ Mərig Yesu ruīrkun-ta nərigiēn kapəriə. Kini mīni-pən tuk əriə, mīmə, “?Rhawor e nakasərig məknekīn? ⁹ ?Jakni-pən naha tuk yermamə a,

kini kimiə nakasəm əfrakis? ? Mə jakni-pən tuk yermamə a mə kafan təvhagə hah yakwərisin ta? ? Uə mə jakni mə in tukrhekimter mirəh kafan nikaokao məriwək mamvən? ¹⁰ Səm-ru, Yo yakor-rkeikei mə jakor Yo mə takharkun mə Yo, Ji Yermamə, yakavəh nehuəyen ye tokrei tanə e tuk nivəhsi-tayen narpinien kape təvhagə hah kape narmamə.” Məkneikin marar mini-pən tuk yermamə nıpran rımamhə mımə, ¹¹ “Yakamni-pre tuk ik mə takhekimter, mirəh kafam nikaokao, meriwək, mamvən apa imam yerkwanu.” ¹² Yesu raməgkiar hanə, kini yermamə ai rhekimter, mirəh kafan nikaokao ye nımririə, məriwək mamvən.

Məkneikin narmamə kimisəm kisakur. Misəgnəgin Kughen, mhamə, “!Eh! Kitawə khapəh nisəm-hanə-yen nar kirik ror məkneikin.”

Yesu rımnokrən kın Livae mə tukruə mıkwasig kın

(Mat 9:9-13; Luk 5:27-32)

¹³ Mərig Yesu rarə meiwaiyu-pən min ye nıkar lugun, narmamə khapsaah khauə masəm In. Kini In rımnəvhag kimi əriə. ¹⁴ Kini ai, in rımnəriwək mivən kəskəh əmə, məm Livae, kwajikovə kape Alfeas. Kwən ai rımnamərer tuk mane kape takis. Kini Yesu rini-pən tukun mımə, “Yuə, mıkwasig kın Yo, muə ik kafak yermamə.” Məkneikin, yermamə ai rhekimter kini mıkwasig kın.

¹⁵ Kini ai, Yesu ruvən apa imei Livae, masəvigin kwis iriə narmamə minə kape nivəhyen mane kape takis, mine narmamə tiksın min kamni kimə “yor təvhagə has minə,” mine kafan narmamə minə- meinai narmamə khapsaah kimnhakwasig kın. ¹⁶ Ye nıpig a, nəmhajoun minə tiksın kape Loa

kape Moses kimisəm Yesu. Iriə tiksın a Farisi minə, kasəm Yesu raməvigın iriə yor təvhagə has minə, kini kinisaiyoh-pən narmamə kape Yesu mhamə, “? Rhawor e kwən e raməvigın iriə yor təvhagə has minə e?” ¹⁷ Mərig Yesu rımnərig nəgkiarrien kapəriə, mini-pən tuk əriə mımə, “Pəh nien mə narmamə yamə mine kasəsanın khamhavən misəm dokta. Mərig narmamə yamə mine kamhamhə tukasəkeikei mhavən misəm dokta. Pəh nien mə Yo yımauə mə jakokrən kin narmamə yamə mine kwəsatuatuk ta. Nıkam. Yımauə mə jakokrən kin narmamə yamə mine kisa.”

Nhajounien kape Yesu in nar vi; nhajounien kape loa in nar əkwəs
(Mat 9:14-17; Luk 5:33-39)

¹⁸ Kini, ye nıpig a, narmamə minə kape Jon Baptaes, mine Farisi minə kwəsəpəh nəvigınien misatuakəm tuk nəhuakien, raməri-pən loa kape Moses. Kini narmamə minə tiksın khauə misaiyoh Yesu, mhamə, “Ɛm-ru. Narmamə minə kape Jon, mine Farisi minə min, kharkun nisəpəhyen nəvigınien. ? Mərig rhawor e kafam narmamə minə khapəh nisorien məknakin?”

¹⁹ Kini Yesu rini-pən tuk əriə, mımə, “Tukmə yermamə yame kımnrəkurək kafan, kini nagienien iran ramvən hanə, in minə tiksın to khapəh nisəpəhyen nəvigınien. ²⁰ Mərig tukrıpior nıpig kape narmamə tukhauə mharəh Yermamə yame kımnrəkurək kafan, mhavən isok tuk In minə

tiksin. Ye nīpīg a in a, In mīnə tiksin kharkun nisəpəhyen nəviginien iran.”*

²¹ Kini mīmə, “To yermamə kirik rīpəh nīvəhyen kwonmut neipən vi kirik kini mijir-pən ye neipən mətīt kafan [yame rīneikus ta]. To ror məknakin, kwonmut neipən yame rivi to reikus neipən mətīt, kini reikus ehua. ²² Kini to yermamə kirik rīpəh nīvəhyen waen vi kini mīvi-pən ye tiki waen mətīt. To ramor məknakin, kini waen a ye tiki waen mətīt reikus, kini waen raiyu fam. Mərig yermamə a tukrivi-pən waen vi ye tiki waen vi.”

Yesu raməvhag ye nīkarin kape Sabat

(Mat 12:1-8; Luk 6:1-5)

²³ Nīpīg kirik ye Sabat, Yesu mīne kafan narmamə mīnə kasəriwək mamhavən mhatərhav-pən yerki wit tiksin.† Kini narmamə kafan mīnə kharhi kwənkwai wit nəriə. ²⁴ Kini Farisi mīnə khani-pən tukun mhamə, “!Eh! Sabat e towēi, mərig iriə kasor wok masakapir Loa kape Moses. ?Rhawor kafam narmamə kasor məknakin?”‡

²⁵ Mərig Yesu rini-pən tuk əriə mīmə, “Tukmə ror nakhapəh nisəhvekinien ye Nəkwəkwə kape Kughen norien yame King Deved rimnor kupən, yame in mīne kafan narmamə mīnə, nəriə nəviginien ramrirkək, kisəmkərv. ²⁶ Nīpīg e in a, Abiata in hae pris kape Kughen. Kini mərig, Deved rimavən ye Nimə Ehuə kape Kughen mamən

* **2:20:** “Yermamə yame rimnarkurək pə pə,” nīpran e Yesu. Mīne “In mīnə tiksin” nīpran e Kristen mīnə. Nīpīg Yesu rimnəpəh əriə mīmə ye nai kamarkwao kin, kimisasək. † **2:23:** Wit in kwənkwai nai kirik kamor flaoa kin. ‡ **2:24:** Loa e kape Moses yame ramni-əhu mə takpəh nəsimien ye Sabat. Eks 20:8-11.

bred yame pris minə kwənhavəhsi-pən ta kimi Kughen. Kini mərīg Deved rīmivəhsi-pən min kimi kafan narmamə, kini kisən. Kini mərīg bred ai, ye Loa kape Moses ramni mə narmamə apnapīg tukhapəh nisəniēn. Mərīg pris minə əmə kharkun nisəniēn.”§

²⁷ Kini Yesu rīni-pən min tuk əriə mīmə, “Səmru, Sabat rīpəh nīkiriēn narmamə. Mərīg narmamə kamhakir Sabat. ²⁸ Ror pən Yo Ji Yermamə Yo yakamarmaru ye narimnar fam minə Sabat.”

3

Yesu rīmnor huvə kwermi yermamə kīrik yame rīmnahas

(Mat 12:9-14; Luk 6:6-11)

¹ Yesu rīmavən min ye nīmə kape nofuginiēn kape nəmə Isrel. Nīpīg ai, yermamə kīrik, kwermīn rīmnarpəvin. ² Mərīg narmamə tiksīn kīmīsarkut mə tuksəm-ru naha nhagin yame tukhani hah Yesu iran, mīsarha-əterik mə tuksəm-ru mə Yesu to ror huvə kwən a ye Sabat uə nīkam. ³ Kini Yesu rīni-pən tuk yermamə a yame kwermīn rīmnarpəvin mīmə, “Yuə marer ye nīmri narmamə.” ⁴ Kini mīni-pən tuk əriə mə, “?Loa kape Moses ramni mə nakharkun nisoriēn naha ye Sabat? ?Ramni mə takasor noriēn huvə uə takasor noriēn has? ?Mə takshopni yermamə uə takhavəh mīragh yermamə?” Kini kisəkwətə mīsapnapīg əmə. ⁵ Kini Yesu rarha mərərao irəriə. Niehmaa rhai in. Kini mərīg rīkin rarə meiwaiyu min tuk əriə, meinai kapəria kapə riskai pīk. Kini mīni-pən

§ 2:26: Kwanage e kape Deved raməmīr ye 1 Saml 21:1-6 2:27: Dut 5:14 3:4: Luk 14:3

tuk kwən a mīmə, “Huaturuk kın kwermīm.” Kını ai, kwən ai rhuaturuk kın kwermın, ruahuvə əgkəp.

⁶ Məriğ Farisi mınə kımısəm norien a, kısap, mhavən misəm nukwhao kape King Herod, mharai mhun nəgkiarien tukun mə tukshopni.

Narmamə khapsaah kımnhakwasig kın Yesu

⁷ Kını Yesu mine kafan narmamə mınə khatərhav mın aikın, miseiwaiyu-ərhav ye nıkar lugun. Kını narmamə mınə Galili khapsaah kımnhakwasig kın əriə. ⁸ Narmamə mın aikın kımısəriğ nəvsaoyen kın Yesu, kını mamhauə mə tuksəm. Khatərhav iku pisin pisin mınə. Tıksin kımnhasi-pən apa Judia. Tıksin khasi-pən apa Jerusalem. Kını tıksin khasi-pən apa İdumia, tıksin khasi-pən ye nıkar nu Jodan, mine ye kwənmhaan mınə yame ipakə tuk Taea mine Saedon. ⁹ Narmamə khapsaah pik. Yesu rımmamni-pən tuk kafan narmamə, mımə, “Taksor apnəpenə ye bot kırık, pəh yakat-pən aikın, meinai narmamə kamhakup-pə Yo.” ¹⁰ In ramni məknakin meinai In rımmor huvə ta narmamə khapsaah yamə mine kımnhamhə. Kını narmamə yamə mine kımnhamhə aikın kısarkut mə tukhavən pakə tukun mharap misəsanın. ¹¹ Kını narmamə yamə mine nanmın hah ramərer-pən irəriə, tukmə kısəm əmə Yesu, khamır ye nımrın. Kını masokrən ehua kın, mhamə, “!Ik Ji Kughen!” ¹² Məriğ Yesu rəgkiar skai pən kımı nanmın hah mınə, mətapıg kın əriə mə tukhapəh nhani-əpuyen In.

*Yesu rimirpen aposol minə kafan twelef
(Mat 10:1-4; Luk 6:12-16)*

¹³ Kini Yesu mine kafan narmamə kishaktə fiak ye tukwas kirik. Kini rokrən min kin kafan tiksın narmamə yame In rimnorkeikei, mə tukhauə pakə. Kini iriə khauə pakə. ¹⁴ Kini ai In rirpen kafan narmamə twelef. Mifəhsi-pən nehuəyen kimi əriə, kimə, Aposol* minə, mə iriə tukasəmır ipakə tukun tuk nini-ərhavyen Nəgkiarien Huvə kape Kughen ¹⁵ kini mhavəh nirkunien tuk nəkotayen nanmin hah ye narmamə. ¹⁶ Nhag namasur twelef e ror məknekin: Saemon (yame Yesu rhen-pən nhagin vi mə Pita); ¹⁷ mine Jemes; mine piauni Jon (yame kwajikovə mir kape Sebedi. Yesu rhen-pən min nhagriu mə, Boanejes. Kini nıpran rimə, Pıkwarien mir kape Karuəruə); ¹⁸ mine Andru; mine Filip; mine Batalomiu; mine Matiu; mine Tomas; mine Jemes, kwajikovə kape Alfeas; mine Tadeas; mine Saemon Selot† ¹⁹ mine Judas Iskariot, yame kwasig ikin reighan-pən kin Yesu kimi nəmə hah minə.

Narmamə tiksın kamhani mhamə Yesu ramor narimnar ye nəsaninien kape Setan

(Mat 12:22-32; Luk 11:14-23; 12:10)

²⁰ Yesu rirerig-pə yerkwanu. Kini ai narmamə khapsaah khauə masəm min In. Mamhauə, mhauə, kini kwənmhaan kape napısien ramrirkək tuk əriə. Nıpig kape nəviginien ramrirkək min.

* **3:14:** “Aposol” nıpran ramni yermamə kirik yame kamher-pən kin. **3:16:** Jon 1:42 **3:17:** Luk 9:54 † **3:18:** “Selot” rəmhen kin yermamə kirik yame rikwasig kin nukwao kape nəmə Isrel tuk nherye-rhavyen kin gavman kape nəmə Rom.

²¹ Nipig famle kafan minə kimisərig, məknakin khauə mə tukhani-əhu, mhakir, misap, meinai nəmə aikin kimnhani mhamə kapan kapə rameno-eno. ²² Mərig namhajoun tiksın kape Loa kape Moses kimnhatərhav Jerusalem, mhauə, mamhani mhamə, “!Nikam! Rirkun nəko-tayen nanmin has minə meinai Bielsebul, yemehuə kape nanmin has minə, ramərer-pən iran.”

²³ Kini Yesu rokrən kin narmamə minə ai khauə ipakə tukun. Kini rini nuhpikinien kirik tuk əriə, mimə, “Nikam. ?Nakharkun mə Setan rirkun nəkotayen Setan uə? Nikam. ²⁴ Tukmə narmamə ye kantri kirik kasəwhai əriə minə, misarə kiraru, kini tuksoriah kapəriə narəyen, kantri tukrimir. ²⁵ Kini rəmhen min kin yerkwanu kirik. Tukmə narmamə kasəwhai əriə minə, misarə kiraru, rukwanu a to ripəh narə-huvəyen. ²⁶ Rəmhen min kin narmamə kape Setan minə, tukmə iriə kasəwhai narəyen kapəriə ror kiraru, kwəseikus-eikus nimə en kape Setan. Kini norien kape Setan to ripəh nərəer-timtım-ien. Tukrəsaah-əsaah mirkək.

²⁷ “Kini mamhen min kin yame to yermamə kirik nagheen rehuə rivən mətu kafan narimnar, kini in maməmır, yermamə pisin kirik to ripəh nivəniyen məkrəh kin. Tukmə yermamə kirik rimə tukrəkrəh kin, tukrəkupən mirkwəji yermamə ai nagheen rehuə. Kini ai mirkun nivəniyen məkrəh kin kafan narimnar. ²⁸ Ror pən, yakamni-pre əfrakis tuk əmiə, mə Kughen rirkun nivəhsi-tayen nahasien minə fam yame nakasor, uə nini-hasien yame nakasor iran. ²⁹ Mərig tukmə nakhani has

Nanm̄in kape Kughen, to Kughen r̄ip̄ah n̄iv̄ahsi-tayen n̄ip̄ig k̄irik. T̄ov̄haḡə hah a tukram̄əm̄ir kape rerin.”³⁰ Yesu ram̄əḡkiar m̄əknakin meinai in apa kup̄ən kimnhani mham̄ə nanm̄in hah k̄irik ram̄əm̄ir iran.

Famle əfrakis kape Yesu, iriə e narmamə yamə mine kasor nəgkiarien kafan
(Mat 12:46-50; Luk 8:19-21)

³¹ Kini ai, piau Yesu minə, mine nisini khatərhap-pən min. Kini masəm̄ir iruə. Kini m̄isher-p̄ən kin k̄irik m̄ə tukriv̄ən mokr̄ən-p̄ən kin. ³² Narmamə khapsaah kasəkw̄ətə imə misarkurao ye Yesu. Kini mamhani-p̄ən tukun, mhamə, “Yemasur, nisinim, mine piam minə mine kafam kakə minə kisorkeikei m̄ə tuksəm-ru Ik apa iruə.”

³³ M̄ərig Yesu r̄ini-p̄ən m̄ə, “?Pa e nisinik? ?Mine n̄ipa e piak minə?” ³⁴ Kini In marha m̄ər̄ərao ye narmamə yamə mine kisəkw̄ətə misarkurao kin, mini-p̄ən tuk əriə m̄ə, “Kimiə e nisinik minə mine piak minə. ³⁵ Meinai yermamə yame ramor narimnar yame Kughen rorkeikei, in e piak, in e nisinik, mine in e kafak kakə.”

4

Nuhpikinien kin yermamə yame ramsuv kweru nai
(Mat 13:1-9; Luk 8:4-8)

¹ Ye n̄ip̄ig a, Yesu rarə meiwaiyu-pə min ye n̄ikar nu. Narmamə khapsaah khauə masəm̄ In. Kini Yesu ruv̄ən ye bot mamkw̄ətə aikin maməvhag

kimi narmamə. Kini narmamə kasəkwətə i-fiak masətərig kin. ² In rimnəwhag kimi əriə kin narimnar khapsaah ye nuhpikinien minə. Kini mimə, ³ “!Sərig-ru! Yermamə kirik rimavən mə tikrisuv kweru nai apa ye nəsimien. ⁴ Kini mərig in rimavən mə tikrisuv kweru nai, mipik mivitəg-ətəg fam, kini tiksın rəsaaħ-əsaaħ-pən ye swatuk, kini man minə khauə misən fam.* ⁵ Kini kweru nai tiksın rəsaaħ-pən ye tokrei kapier yame nimoptanə rikəskəh ikin, murə aihuaa əmə. ⁶ Kini mərig mırh rhaktə mhen əpni fam. Kisaukei fam meinai nuairiə ripəh neiwaiyu-pikien. ⁷ Kini kweru nai tiksın rəsaaħ-pən yerki kwənurkəsik.† Kini mhaktə mehuə. Məknekin, kwənurkəsik rerko əsuun, kini kweru nai rurə mipəh nikuəyen. ⁸ Kini tiksın rəsaaħ-pən ye nimoptanə huvə, kini mhaurə, miseihuə, mhakuə kin kwənkwaairiə khapsaah. Tiksın kimnhakuə kin kwənkwaairiə toti, kini tiksın kimnhakuə kin sikisti, kini tiksın kimnhakuə kin wan handred.”

⁹ Kini Yesu rini-pən min tuk əriə, mimə, “Tukmə kimiə narmamə yame nımətirgimiə rarə, sərig huvə nəgkiarinen e.”

Narmamə tiksın kisaiyoh Yesu kin nıprai nuhpikinien

(Mat 13:10-17; Luk 8:9-10)

¹⁰ Kini Yesu rıvən In pisin, kini kafan narmamə twelef, iriə narmamə tiksın min khavən

4:1: Mak 3:7-9; Luk 5:1-3 **4:2:** Mat 13:34; Mak 4:33-34 * **4:4:** Kwən e ramsuv kweru nai kirik kamni kimə “wit” rəri-pən norien kape nisuvyen wit. † **4:7:** Yesu ripəh niniyen kwənurkəsik, mərig rimini nəəus kirik yame ror nhirin.

minisaiyoh-pən kın nıprai nuhpikinien minə.
¹¹ Kini In rimni-pən tuk əriə mimə, “Narmaruyen kape Kughen, in nar erkwaig; mərig yakwəni-ərhav-pre ta tuk əmiə. Kini mərig Yo yakamni-ərhav-pən əmə nuhpikinien tuk narmamə yamə mine kasəmır iruə, ¹² rəmhen kın yame Profet Asea rimini mə,

“ ‘Iriə tuksarhakin, misarhakin pawk, mərig to khapəh nisəmien nıpran.

Iriə to kisərig pawk, mərig to khapəh nharkunien.

Tamə iriə kisərig mharkun, kini misarar ye nərigien kapəriə, pəh Kughen tukrivəhsita narpinien kape təvhagə hah kapəriə.’ ” (*Aes 6:9-10*)

Yesu ramni-ərhav nıprai nuhpikinien kape yermamə yame rimisuv kweru nai
 (*Mat 13:18-23; Luk 8:11-15*)

¹³ Kini Yesu rimini-pən tuk kafan narmamə minə, mimə, “?Rhawor e? ?Nakaseinein hanə nıprai nuhpikinien e? Tukmə ror məkne, ? takshawor pən iran mine mharkun min nıprai nuhpikinien minə min tiksın? ¹⁴ Nuhpikinien e, nıpran ramni məknekin: Yermamə yame rimisuv kweru nai, in rəmhen kın yermamə yame ramni-ərhav nəgkiarien kape Kughen. ¹⁵ Narmamə tiksın yame kisərig nəgkiarien a, kisəmhen kın kweru nai yame rimnəsaah-pən ye swatuk. Rəmhen kın yame kimisərig nəgkiarien kape Kughen, taktəkun əmə Setan rivəhsi-ta min.

¹⁶ Kini narmamə tiksın kisəmhen kın kweru nai yame rimnəsaah-pən yerki kapiet kini murə aihuaa əmə. Rəmhen kın yame kisərig nəgkiarien

kape Kughen, rikiriə ragien tukun, ¹⁷ mərig khapəh nhavəhs-huvəyen nəgkiarien yerkiria, masərer kape nipig kwakwə əmə. Kini tukmə kharəhpikin nipig əutən, uə narmamə kisor ahas pən kimi əriə tuk Nəgkiarien Huvə kape Kughen, məknekin kamhamir. ¹⁸ Kini narmamə tiksın yame kisərig nəgkiarien kisəmhen kin kweru nai yame rimməsaah-pən yerki kwənurkəsik. Kisərig nəgkiarien e, ¹⁹ mərig kasətərig pik tuk narimnar kape nimraghien kapəria. Kini nautə reikuə irəriə, mivi əriə, ror rikiriə ramvən əmə tuk mane. Norien a roriah nəgkiarien kape Kughen, ripəh norien kwənkwan. ²⁰ Kini narmamə tiksın kisəmhen kin kweru nai yame rimməsaah-pən ye nimoptanə huvə. Kisərig nəgkiarien a, mharkun. Kini mhavəh kwənkwai nəgkiarien a ye narəyen kapəria. Iriə tiksın kamhavəh kwənkwan rəmhen kin toti; tiksın kamhavəh sikisti; kini tiksın kamhavəh kwənkwan wan hundred ye narəyen kapəria.”

Nhatətəyen kapətawə rəmhen kin laet yame raməsiə
(Luk 8:16-18)

²¹ Kini əmə ai, Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “To kipəh nivəhyen laet kirik kukrai-pən ye nəkwai baket, uə ye nəpag bed. Nikam. Tukaməkeikei kiruk haktə. ²² Tukmə nar erkwaig, tukaməkeikei kəm. Tukmə kuvrig əpis, kini mərig tukraməkeikei mier-pə ikin rhakak ikin. ²³ Tukmə kimia narmamə yame nimətirgimiə rarə, sətərig huvə kin nəgkiarien e.”

4:19: Mat 19:23-24
10:26; Luk 12:2

4:21: Mat 5:15; Luk 11:33

4:22: Mat

24 Kini Yesu rini-pən mın tuk əriə mımə, “Nəgkiarien e nakasərig, takasəkeikei misərig huvə. Narmamə yame mine kisərig kafak nəgkiarien kini mhapəh nisəripən-huvəyen, to khapəh nharkun-huvəyen. Mərig narmamə yamə mine kisərig kafak nəgkiarien kini misəripən huvə, tukhavəh nirkunien mın rhaktə haktə. 25 Narmamə yame mine kisəripən kafak nəgkiarien, Kughen tukrivəhsi-pən mın nirkunien kimi əriə. Mərig narmamə yamə mine kisərig nəgkiarien e kini misor nar apnapig iran, Kughen tukrivəhsi-ta nirkunien kəskəh yame rikiriə raməsik mə iriə kharkun.”

Narmaruyen kape Kughen ramhaktə atuk

26 Kini Yesu rini-pən mın tuk əriə mımə, “Narmaruyen kape Kughen rəmhen kin kweru nai yame yermamə ramsuv yerki nəsimien. 27 Tukmə yenpig, ramapir. Mə yeraan, in raməriwək mamavən. Mərig kweru nai in ramhaktə atuk əmə mamehuə. Mərig kwən a reinein mə rhawor e mamor məknekin. 28 Nimoptanə əmə ror kweru nai ramhaktə, mamor nimarın, kini mavus jihin, kini mamkuə kin kwənkwan. 29 Kini nipig tukmə kwənkwan rimruə, kini yermamə ai rivən mamrhi meinai neriaji nipig kafan.”

Narmaruyen kape Kughen ramehuə ye nəsaninien kafan

(Mat 13:31-32; Luk 13:18-19)

30 Kini Yesu rımə, “?Narmaruyen kape Kughen in rəmhen kin naha nhagin? ? Jakni naha

nhagin rimhen? ³¹ In rəmhen kin kwənkwai nai kirik kamni kimə mastad. Kwənkwai mastad rarkwəskwə rapita kwənkwai nai minə fam. ³² Mərig tukmə rəsaah, in murə mamehuə pik, mapita nai minə tiksın. Mamtikimkimin man yerpirig minə khauə masor-pən nimairiə ye rəgrəgin.”

³³ Nipig fam, Yesu raməvhag kimi narmamə khapsaah kin nəgkiarrien ye nuhpikinien, reriaji atuaturuk nirkunien kapəriə. ³⁴ In raməgkiar kimi narmamə apnapig ye nuhpikinien əmə. Mərig tukmə In mine kafan narmamə minə, ramhoprai-pən nıprai nəgkiarrien kafan kimi əriə.

*Yesu rini-əhu nimətag ehuə ye tame tahik
(Mat 8:23-27; Luk 8:22-25)*

³⁵ Kini ye nipig a, mirh rinameiwaiyu, Yesu rini-pən tuk kafan narmamə minə mımə, “Pəh khavən apa nikar lugun pən.” ³⁶ Kini kisapta ye narmamə, misat-pən ye bot yame Yesu ramkwətə iran, mhavirə. Kini bot minə tiksın kimnhakwasig min kin əriə. ³⁷ Mhavirə, mhavirə, nimətag ehuə kirik ravən kini tahik rehuə pik, ipakə rakətenim kin bot. ³⁸ Mərig Yesu ramapir maməsawə huvə ye nəkwai bot. Mərig narmamə kafan minə kimnhasig In, mhamə, “Yhajoun, !Əmru! !Natuksəmnim, mərig Ik nakpəh nərigien!”

³⁹ Məkneikin Yesu rhekimter məgkiar kimi nimətag mine tahik mımə, “Rapəhrə.” Kini ai nimətag rewaiyu, tahik reiwaiyu; mamərinu min.

⁴⁰ Kini Yesu rini-pən tuk kafan narmamə minə mımə, “? Nakshawor mamhagin məknekin? ? Nhatətəyen kapəmiə rirkək hanə uə?”

⁴¹ Məriḡ iriə kwənhagin pik. Mamhani-pən tuk əriə minə mhamə, “? Naha e yermamə? ! Nar apnapig mə nimətag mine tahik, məriḡ kawor nəkwān!”

5

*Yesu rīmnəkota nanmīn has ye yermamə kirik
(Mat 8:28-34; Luk 8:26-39)*

¹ Kini ai, iriə khatərhav-pən mīn ye nīkar lugin a, kini mhavhiak mhavən ye kwənmhaan kirik kape nəmə Gerasa. ²⁻³ Kimnhatərhav ye nəkwai bot, kini yermamə kirik rarə misi-pən mīn ikin kamnim narmamə ikin, mamuə mirəhpikin Yesu. Kwən a ramarə ikin kamnim narmamə ikin. Nanmīn has raməmīr iran, keinein narkis-ətəəkīn-ien kin nərəus uə jen. ⁴ Nipig ripsaah kisarkis ətəəkīn nihun mine kwermīn kin jen, məriḡ in ramakapir-pir. Nagheen rehuə, narmamə kaseinein nharaptəəkīnien. ⁵ Tukmə yenpig uə yeraan, raməmīr apa ikin kamnim narmamə ikin uə apa ye tukwas kini mamətəpar apomh, kini maməətēih-əətēih nipran kin kapier.

⁶ Nipig Yesu raməmīr hanə isok, yermamə ai rəm, kini raiyu ətkin muə mənīmkur ye nīmīn. ⁷⁻⁸ Yesu rīni-pən tukun mīmə, “! Nanmīn has, əta!”

Kini nanmīn has ai rokr-apomh mīmə, “! Eh! Yesu, Ji Kughen yame In yerpīriḡ pik. ? Nakmə takhawor yo e? Yakamaiyoh ik ye nhag Kughen mə takpəh norien nəmhəyen kimi yo.”

⁹ Kini Yesu raiyoh-pən kin nhagin. Mərig rimə, “Nhagik e, Nukwao Ehuə, meinai kimawə e khap-saah.” ¹⁰ Məknekin ramasək ətgin Yesu m-ripsaah mə tukripəh nəkota-pənien əriə apa isok.

¹¹ Kini ikin a, pukəh minə khapsaah ikin. Kasəruk ye nihu tukwas a. ¹² Kini nanmin has minə ai kisəsək mhani-pən tuk Yesu mhamə, “Takəta-pən irəmawə yerki pukəh minə e.” ¹³ Kini Yesu reighan kin əriə kamhavən. Kisəta ye yermamə ai, kini mhavən yerki pukəh minə. Pukəh minə ai khapsaah ipakə tuk tu taosen. Kisaiyu miseiwaiyu ye nəpatu, mhavi-ərhav misəmnim ye tahik.

¹⁴ Narmamə kape nəviginien pukəh minə kasərer aikin masəm pukəh minə kasəmnim, kini kisaiyu mhavən apa iməriə ikin minə, kini misəvsao kin. Kini misəvsao apnapig kin yerkwanu minə ipakə tuk əriə. Kini narmamə ai khavən tukun misəm. ¹⁵ Khauə misəm Yesu, misəm yermamə ai, nukwao ehuə kape nanmin has rimnaməmır iran kupən. Misəm ramkwətə mivəhsi-pən neipən. Kini nirkunien kafan ruahuvə. Narmamə minə ai kisəm khagin. ¹⁶ Kini nəmə minə kimisəm Yesu rimnəkota nanmin has kisəvsao kin yermamə yame nanmin has rimnaməmır iran kupan, mine pukəh. ¹⁷ Kini nəmə aikin kisaiyoh-pən skai Yesu mə tukritərhav a iməriə ikin.

¹⁸ Kini ai Yesu ratpən ye bot. Yermamə yame nanmin has rimnaməmır iran ramaiyoh-pən In mə iriu min. ¹⁹ Mərig Yesu riməni-əhu, mimə, “Nikam. Takvən apa imam yerkwanu kimiə kafam narmamə minə, kini məvsao kin narimnar yame

Kughen rimmnor kimik, meinai rikin rimneiwaiyu pik tuk ik.”

²⁰ Kini kwən ai ritərhav mivən kwənmhan kirik nhagin e Dikapolis, kini maməvsao kin norien yame Yesu rimmnor iran. Kini narmamə fam kisərig, kisakur kin.

Yesu rimmnor huvə piraovin kirik yame rimivəh nəmhəyen, mor huvə min piakəskəh kirik yame rimamhə ramragh min

(Mat 9:18-26; Luk 8:40-56)

²¹ Kini Yesu rivəh bot məviəfugin ye nikar lungun mivhiak. Mivhiak hanə, narmamə khapsaah khauə misərer kurao kin. ²² Yamehuə kirik kape niməhuak kape nəmə Isrel, nhagin e Jaeras, ruə məm Yesu, mənimmkur ye nimmrin ²³ kini masək ətgin, mimə, “Yhajoun, piakəskəh kafak nimhəyen rineriaji. Yuə-ru mərəhu-pən kwermim iran, pəh in rəsanin.” ²⁴ Kini Yesu rivən iriu min.

Kini narmamə khapsaah kimmhakwasig kin əriu. Mamhasig-sig əriə minə, misarkurao ye Yesu. ²⁵ Piraovin kirik aikin rimivəh nəmhəyen kape piraovin. Rimivəh nimhəyen ai meriaji newk twelef, nəmhəyen rapəh nirkəkien. ²⁶ Nipig minə fam, ramərig nəmhəyen. Kini rivən məm dokta minə, moriah fam kafan mane ye nəmhəyen kafan. Mərig nəmhəyen ripəh neiwaiyuyen; ramor pik. ²⁷⁻²⁸ Nipig rimmərig nəvsaoyen kin Yesu, kini rikin rəsik mə, “To yakpirap neipən kafan, mīpiəsanin.” Kini mivən mikwasig kin narmamə yamə mine kimmhakwasig kin Yesu, kini mərao-pən mirap neipən kape Yesu. ²⁹ Nipig rimirap əmə neipən kafan, məsanin. In mirkun mə to ripəh min nərigien nəmhəyen.

³⁰ Məknekin, Yesu rərig yerkin, mirkun mə nanmin kafan ror huvə yermamə kırık. Kini rarharha maiyoh əriə mə, “?Pa e rimirap Yo?”

³¹ Narmamə kafan khani-pən tukun mhamə, “! Əmru! Kitawə khahum. ?Rhawor e nakamaiyoh mə pa e rimirap Ik?”

³² Mərig Yesu rarharha mamarhakin yermamə yame rimirap In. ³³ Məknekin, piraovın ai rərig mirkun naha nhagin yame rimmor in, kini muə məm Yesu, mənimkur ye nimirin. Migin pawk, mini fam ye nəfrakisien kafan. ³⁴ Mərig Yesu rini-pən tukun mə, “Piakəskəh, nhatətəyen kafam rimmor ik naknəsanin. Takamvən ye nəmərinuyen. Kafam nəmhəyen ruirkək.”

³⁵ Yesu raməgkiar hanə, narmamə tiksın khasi-pən apa imei Jaeras, yamehuə kırık kape niməhuak kape nəmə Isrel, mhatərhav-pə. Mhani-pən tuk Jaeras mhamə, “Takpəh norien narkutien kimi Yhajoun mikir mivən. Kafam piakəskəh ruamhə ta.”

³⁶ Kini Yesu rimmərig nəgkiarien a, mini-pən tuk Jaeras mə, “Takpəh niginien. Hatətə əmə irak.”

³⁷ Kini Yesu rini-əhu narmamə mə tukhapəh nhakwasigien kin. Kini mikir əmə Pita, mine Jemes, mine Jon, piau Jemes irisir min.

³⁸ Khatərhav-pə imei yemehuə a. Yesu rəm mə narmamə khapsaah aikin. Kisasək mamhauvrig-uvrig pik. ³⁹ Rauru-pən imə mini-pən tuk əriə mə, “?Rhawor nakamhauvrig-uvrig pik a? Piakəskəh ripəh nimhəyen, mərig ramapir əmə.” ⁴⁰ Kısərig, kisarh iakei iran.

Mæknekin Yesu rher-yerhav kin əriə apa iruə, mīpəh əmə rīm piakəskəh a, mīne nisīni mīne kwərə misir ai yame karhikwasig kin In. Khavən misəm piakəskəh a. ⁴¹ Kini Yesu rīvəh kwermīn mīni-pən tukun mə, “Talita kum.” (Ye nəgkiarīen kapəriə, nīpran rīmə, “Piakəskəh, yakamni-pre tuk ik mə, ‘Hekimter’.”) ⁴² Mæknekin, piakəskəh a rhekimter məriwək. (Kafan newk twelef əmə.) Kimisəm norien ai Yesu rīmnor, kisakur pik kin. ⁴³ Kini Yesu rīni-pən tuk əriə mə, “Takhapəh nisəvsəoyen kin norien e kimi narmamə. Kini havəhsi-pən nəviginien kīrik kīmin pəh rən.”

6

Nəmə ime Yesu kimisəpəh In (*Mat 13:53-58, Luk 4:16-30*)

¹ Kini Yesu ritərhav mīn aikin, mīvən apa iman ikin. Narmamə kafan mīnə kīmnhakwasig kin. ² Sabat yame ramuə, In rīmnəvhag kimi narmamə apa nīməhuak kape nəmə Isrel. Narmamə khap-saah aikin. Kini kisərig kafan nəgkiarīen, kisakur pik kin. Mamhani mhamə, “Man, ?In ravəh hiə nīrkunien e? ?Ramhawor mīvəh nīrkunien? ?Rhawor mor nīmtətīen mīnə e? ³ Kitawə kwənharkun ta kwən e. In kwajikovə əmə kape yermamə yame ravhirəkin narīmnar kin nai. Nīsīni e Meri; kini naorahini mīnə e Jemes, mīne Josef, mīne Judas mīne Saemon. Kini kafan kakə mīnə kasarə mīn e kītwə miriə.” Kini narmamə mīnə a kasəməkin In. ⁴ Mərig Yesu rīni-pən tuk əriə mə, “Tukmə profet kīrik kape Kughen, narmamə tukhasiāi in. Kini mərig, narmamə iman ikin, mīne kwənərəus

kafan minə, iriə pisin əmə khapəh nhasiayen in.”⁵ In a kwənmhaan a, rīpəh nor-pikien nīmətətien. Mərig In rərəhu-pən kwermīn ye narmamə kwatīksin yamə mine kamhamhə, kini mor huvə əriə.⁶ Mərig Yesu rīmnəm mə narmīnə iman ikin kapəriə nhatətəyen rīrkək, rakur.

Yesu rher-yerhav kin kafan narmamə twelef mə tukhatərhav misəvsao kin narmaruyen kape Kughen

(Mat 10:5-15; Luk 9:1-6)

Kini ai, Yesu rəriwək mamarkurao yerkwanu minə aikin maməvhag kimi narmamə.⁷ Kini mokrən kin narmamə twelef kafan mə tukhauə, kini mivəhsi-pən nehuəyen kimi əriə tuk nəkotayen nanmīn has ye narmamə.⁸ Kini mīmə, “Tukmə nakamhavən ye swatuk, mhapəh nhavəhyen nar kirik. Takhapəh nhavəhyen bred, uə nītip uə mane. Takhavəh əmə kaskin.⁹ Kini mhavəhsi-pən sandel, mərig takhapəh nhavəhyen neipən kiraru kiraru.”¹⁰ Mini-pən mīn tuk əriə mīmə, “Nīpig tukmə nakhavən yerkwanu kirik, misarə ye nīmə kirik, nīmə a in a taksarə əmə ikin miseriaji mhatərhav ikin mamhavən.¹¹ Mərig tukmə yerkwanu kirik rīpəh norkeikeiyen əmiə mə takhavən iməriə ikin, mhapəh nisətərigien kin əmiə, takhatərhav iməriə ikin, misarpita-arpita nīmokrur ye sandel kapəmiə. Norien e tukror nīmətətien mə narmamə yerkwanu a kimisor nar kirik rapəh nəmhenien.”

¹² Kini ai iriə khatərhav, mhavən, mhani-pən tuk narmamə mə tuksarar ye nərigien kapəriə tuk

təvhagə hah. ¹³ Kini masəkota nanmin hah minə ye narmamə khapsaah. Kini masətəg-pən nehe kwənkwai olif* ye kapən kapə narmamə khapsaah yamə mine kamhamhə, kini khahuvə.

*Herod rimə ta mə Jon Baptaes ruəmragh min
(Mat 14:1-2; Luk 9:7-9)*

¹⁴ Kini nəvsaoyen kin Yesu ritərhav, kini king kape nar aikin, nhagin e Herod, rərig. Narmamə tiksın khamə, “Mə Jon Baptaes a. Mə riməmragh min kini mamor pik nımtətien.”

¹⁵ Mərig narmamə tiksın khamə, “Nıkam. Mə Elaeja.”

Kini mərig tiksın khamə, “Mə profet pısın kirik. Rəmhen kin profet kupən kape Kughen.”

¹⁶ Mərig Herod rimnərig, mımə, “Nıkam. Mə Jon Baptaes e, yame yımnerəru ta nıpətək nuan. Yakmə rimımragh min.”

¹⁷ Herod rikin rimnəsik məknekin meinai in apa kupən, rimırəhsi-pən Jon Baptaes ye kalabus meinai piauni Filip rınamkir pıraovın kirik, nhagin en Herodias; kini en, Herod rikır-ta min.

¹⁸ Mərig Jon rımını-pən tuk Herod mə, “Kamni-əhu mə takpəh nıkir-tayen pıraovın kape pıam.”†

¹⁹ Kini niemha rhai Herodias tukun, mə tukrhopni Jon, mərig rıneinein ²⁰ meinai Herod rımısıai Jon, mırkun mə in yermamə atuatur kape Kughen, kini

* **6:13:** Olif in nai kirik kamən kwənkwan. Kamarkwəsis min nehen kamor oel kin. **6:13:** Jem 5:14 **6:14:** Mat 16:14; Mak 8:28; Luk 9:19-20 † **6:18:** Kughen ramni-əhu mə takpəh nıkırtayen pıraovın kape pıam ye Lev 18:16, mine ye 20:21. Kini mərig tukmə pıam rımhə, kafan kwajıkovə rırkək, takaməkeikei mıkir kafan pıraovın. (Dut 25:5-6). **6:19:** Lev 18:16

maməm vi vi in. Nipig Jon raməgkiar mukrekın kapən kapə Herod, kını Herod rorkeikei mə tukrərig min.

²¹ Mərig nipig kirik, Herodias rımivəh kwənmhaan tuk nhopniyen Jon. Herod rımnor nəviginien ehuə kirik mamor nipig kafan yame rımnarha iran. Kını mokrən kın gavman kafan, mine namehuə minə kape mobael, mine namehuə minə tiksın apa Galili; khauə ye nəviginien kafan.

²² Kını piakəskəh kape Herodias rıvən min aikın, mamor danis ye nımririə. Nipig Herod mine in minə tiksın kimisəm, rikiriə ragien tukun.

Kını Herod rini-pən tuk piakəskəh ai mə, “Tukmə nakorkeikei naha nhagin, yakirkun nivəhsi-preyen kimik. ²³ Yakamni kwəsu əgkəp mə nar yame nakorkeikei mamaiyoh yo kın, yakirkun nivəhsi-preyen. Nar apnapig tukmə rehuə pawk, yakirkun nivəhsi-preyen kim ik.”

²⁴ Kını ai piakəskəh ai ritərhav maiyoh nisini mimə, “?Nisirik, jakaiyoh-pən kın naha nhagin tuk rikik?”

Kını ai rini-pən tukun mə, “Takvən maiyoh kın kapən kapə Jon Baptaes.”

²⁵ Məknekin, piakəskəh ai raiyu, mivən məm yermaru, kını mimə, “Yakorkeikei mə taktəkun əmə takrəh kapən kapə Jon Baptaes, mukrai-pən ye tikiplet, mirəh muə kimi yo pəh yakəm.”

²⁶ Nəgkiarien ai ror King Herod rərig rahas pik, meinai rımnor nəgkiarien ətən ye nımrı in minə tiksın. To rıpəh nəpəhyen. ²⁷ Ror pən, rher-pən kın mobael kirik mə tukrivən mikisəru nipətək nuai Jon, mirəh kapan kapa muə. Kını mobael ai rıvən apa kalabus, mikisəru ta nipətək nuai Jon,

²⁸ mərəhu-pən kapan kapa ye tikiplet. Mivəhsi-pən kimi piakəskəh ai, mə tukrivəh mivən kimi nisini.
²⁹ Mərig narmamə kape Jon Baptaes kimisərig nəvsaoyen kin, khavən mharəh nīpran, mhavən misərəhu-pən ye nəpəəg kapier.

Yesu rimivəh nəviginiēn rikəskəh, mor ripsaah, maməvigin narman faeftaosēn kin

(Mat 14:13-21; Luk 9:11-17; Jon 6:1-14)

³⁰ Kini aposol minə kape Yesu khasi-pən min yerkwānu yamə mine Yesu rimnher-pən kin əriə ikin, mamhauə misəvsao-pən kin norien kapəriə mine nəvhagien kapəriə kimin. ³¹ Mərig narmamə khapsaah kinnhauə masəm In, kini iriə kafan narmamə minə kapəriə nīpig rirkək tuk nəviginiēn. Kini rini-pən tuk kafan narmamə minə mə, “Hauə, pəh khavən apa ikin narmamə kharkək ikin kini misapis.”

³² Kini ai Yesu mine kafan narmamə minə khavən ye bot mhatərhav mhavən ikin narmamə kharkək ikin. ³³ Mərig narmamə khapsaah kisəm Yesu mine kafan narmamə minə kinamhavən, kini kharkun əriə. Kini khatərhav iməriə yerkwānu minə, misaiyu əkupən kin əriə. ³⁴ Mərig Yesu rimivhiak məm narmamə khapsaah aikin, kini rikin rewaiyu tuk əriə meinai iriə kisəmhen kin sipsip minə tiksīn yame yermamə rikək yame ramarha huvə tuk əriə. Kini In raməvhag kimi əriə mamni narimnar ripsaah.

³⁵ Rinamenaiyu, narmamə kape Yesu khauə misəm In. Mhani-pən tukun mhamə, “Kwənmhan əkwak eikin e, kini rinamenaiyu. ³⁶ Takher rik rik

kin narmamə minə e, pəh khavən apa yerkwanu ipakə minə mhavəh nəriə kirik nəviginien.”

³⁷ Mərig In rini-pən tuk əriə mimə, “Rhuvə mə kimiə əmə taksəvigin əriə.”

Mərig iriə khani-pən tukun mhamə, “?Jakshawor? ?Nakmə jaksoriah apnapig əmə tu handred taosen vatu† ye bred, mhawəhsi-pən kimi əriə?”

³⁸ Mərig raiyoh əriə mimə, “?Nakhavəh bred kuvhuun? Havən-ru misəm.”

Khavən misəm nīpar bred kirkirip əmə mine kəmam kiraru.

³⁹ Kini Yesu ruh rikiriə mimə, “Takhani-pən tuk narmamə minə en khavən yerki mənvhirik yame rhuvə, misəkwətə ye nimirin nimirin.” ⁴⁰ Nimirin tiksın wan handred. Kini nimirin tiksın fifti. ⁴¹ Kini ai Yesu rivəh bred a kirkirip mine kəmam a kiraru, mivaag haktə mini vi vi Kughen tukun, mhapuhapu bred mine kəmam, mipik-pən kimi kafan narmamə mə tukhapik misəvigin narmamə minə a kin. ⁴² Kini iriə kisəvigin tupriə rəsiis ⁴³ misəpəh nīpərpər bred mine kəmam. Kini kafan narmamə minə kimnhavai-pən ye nitip twelef khakwar min. ⁴⁴ Narmamə ai kimisəvigin, narman əmə, kisəmhen kin faef taosen.

*Yesu rameriwək haktə ye nīmar mar tahik
(Mat 14:22-33; Jon 6:15-21)*

⁴⁵ Məknekin Yesu rini-pən tuk kafan narmamə mə tukhavəh bot kapəriə, misəviəfugin misəkupən mamhavən apa ye nīkar lugun, mhavən yerkwanu kirik, nhagin e Betsaeda. Pəh In raməmir,

† **6:37:** Nakirkun min niniyen məknekin, “?Nakorkeikei mə jaksoriah mane yame yermamə kirik tukror wok tukun makuə seven uə?” **6:44:** Mak 8:1-9

mher rik rik kin narmamə pəh kamhavən iməriə minə. ⁴⁶ Yesu raowia kin əria, mapitan kin əria, mhaktə mivən ye takwar kirik maməhuak.

⁴⁷ Rinəpignəp, bot ai raməmir hanə apa ye tame lugun. Mərig Yesu In raməmir pisin apa fiak.

⁴⁸ In maməm əria kasəsua ye bot, misəm rəutən meinai nimətag ramuh əria. Kisərig rahah misəsua ye bot ipakə reraan, kini Yesu rəriwək ye nimar mar tahik mivən pakə tuk əria. Natukrapita əria, ⁴⁹⁻⁵⁰ mərig iriə kimisəm raməriwək ye nimar mar tahik, khamə ta yarmhə. Kisətapar mhagin pik.

Mərig Yesu rini-pən tuk əria mə, “Takhapəh nhaginien. Mə Yo əmə e.” ⁵¹ Kini ratpən ye bot, nimətag ror infamien. Kisəm kisakur rikiriə ragien. ⁵² Mərig kapəria kapə riskai hanə. Kimisəm pawk Yesu rimnəvigin narmamə khapsaah kin bred, məpəh irəkwak ramswin, mərig kimnhapəh nharkunien mə In pa.

Yesu rimnor huvə narmamə kimnhamhə apa Genesaret (Mat 14:34-36)

⁵³ Kini iriə kisəviəfugin ye lugun ai mhavhiak ye kwənmhaan kirik nhagin e Genesaret. Mhavi-tərəkin kapəria bot aikin. ⁵⁴ Kini mhavhiak, narmamə min aikin kimisəm Yesu kini kharkun In. ⁵⁵ Kini kisaiyu mhavən apa iməriə minə mhapik narmamə yamə mine kimnhamhə ye nikaokao mhavən ikin pukaa Yesu ramvən ikin. ⁵⁶ Ikin minə fam Yesu ramvən ikin, yerkwānu ehuə, mine yerkwānu kwəskwəh, narmamə minə khapik narmamə minə kamhamhə, masərer əswasig

kín ye swatuk písiæk. Kíni míasæk átgin mə tukreighaan kín narmamə kamhamhə pəh kharap əmə nipeihage neipən kafan. Kíni narmamə mífam yamə míne kímnharap, kímisəsanín.

7

Nəmhajoun kape loa kape Moses kamhani hah Yesu

(Mat 15:1-20)

¹ Namhajoun tíksín kape loa kape Moses iriə Farisi mínə khasi-pən Jerusalem mhauə misofugin-pən tuk Yesu ² kini misəm mə narmamə tíksín kape Yesu kasəvigin mamhavəh nəmkimik kirik meinai khapəh nisərvyen rəri-pən natuakəmien kape nəmə Isrel. ³ (Farisi mínə, míne nəmə Isrel mínə fam kamhakwasig kín narəyen kupən kapəriə. Tukmə khapəh nisərvyen rəri-pən norien kapəriə, to khapəh nisəviginien. ⁴ Kíni, tukmə khasi-pən apa maket, mhauə yerkwanu, kíni mhapəh nisərvyen, to khapəh mín nisəviginien. Kapəriə natuakəmien ripsaah ye níkarín kape nəspir-tayen nəmkimik ye pənkín, míne sospen míne besin kapəriə).*

⁵ Kíni Farisi mínə míne namhajoun kape loa kape Moses kínəsaiyoh Yesu mhamə, “?Rhawor kafam narmamə khapəh nisəri-pənién kapətawə natuakəmien yame kaha mínə kímnesəvhag-pə kín kímí ətawə? Kafam narmamə mínə kasəvigin mhapəh nisərvyen rəri-pən natuakəmien kapətawə.”

* **7:4:** Nəmə Isrel kisəuji-pən mín loa tíksín tuk loa kape Moses. Kíni ai mharai-pən ye nəkwəkwə kirik kímə, Mishnah.

⁶ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mīmə, “Eh. Kapəmiə niniyen rhuvə, mərig kapəmiə norien in rahas. In apa kupən, profet kirik kape Kughen, nhagin e Ae-sea, rimməfrakis ye nıkarın kapəmiə mirai mamni mə,

“ ‘Nəmə mınə a kamhani apnapıg əmə nəfrakisien irak ye nheriə,
mərig rikiriə raməmır isok pik tuk Yo.

⁷ Kasəhuak mərig kasəhuak təkun əmə.

Kini kapəriə nəvhagien kamhani mhamə nəgkiarien e kape Kughen, mərig ror əmə nərigien kin kape yermamə.’ ” *(Aes 29:13)*

⁸ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Kimiə nakwəsəpəh loa yame Kughen rımivəhsi-pre, kini mınamhakwasıg əmə kin nərigien kape yermamə.”

⁹ Kini mını-pən mın tuk əriə mə, “? Kimiə nakhamə nakharkun pik nar? !Mərig nakwəsəpəh loa kape Kughen mınamhakwasıg əmə kin narəyen kape kaha mınə! ¹⁰ Səm-ru, Moses rımını kupən mımə, ‘Takhasiai nisınmiə mine rımimiə.’ *(Eks 20:12; Dut 5:16)* Kini mımə, ‘Yermamə yame ramni hah nisini uə rımni tukhopni.’ *(Eks 21:17; Lev 20:9)*

¹¹ Mərig kimiə nakhani-əhu narmamə mə tukhapəh nisasituyen ye mamə mine tatə kapəriə, mhamə tukhani-pən tuk əriə mhamə, ‘Eh. Yakeinein nivəhsi-preyen nar kirik meinai yakvəhsi-pən ta fam kimi Kughen, kini to yakpəh nivəhsi-ta-mınien mivəhsi-pre kimik.’

¹² Nakasəvhag kimi narmamə məknekin misətapıg kin nasituyen yame narmamə tuksor kimi nisınriə mine rımriə. ¹³ Ror pən narəyen kapəmiə yame nakasəvhag kin kimi narmamə ramor təkun

nəgkiarieren kape Kughen. Kini masor narimnar khapsaah ror məknekın.”

¹⁴ Kini Yesu rokrən kın narmamə mə tukhauə mın. Mini-pən tuk əriə mə, “Taksətərig huvə, misərig mharkun. ¹⁵ Nar raməmır iruə, tukmə rīvən yerki yermamə, to rıpəh norien rəmkimik ye nımri Kughen. Nar ramtərhav yerki yermamə ramor nəmkimik ye nımri Kughen. ¹⁶ Yermamə yame nımətergın rarə, tukrərig huvə nəgkiarieren e.”†

¹⁷ Kini Yesu rəta mın ye narmamə ai, mivən imə. Kini narmamə kafan kisaiyoh kın nıprai nuhpikinien yame in rımını. ¹⁸ Kini rini-pən tuk əriə mımə, “? Rhawor? ? Kimiə mın nak-seinein? Takharkun mə narimnar yame kamən to rapəh norien yermamə rəmkimik ye nımri Kughen. ¹⁹ Narimnar yame ror məknakin to rıpəh nıvənien yerkin. Mivən ye tıpeuə en mıpıtərhav hanə mın.” (Nəgkiarieren a kape Yesu rini huvə fam nəviginiyen mınə ye nımri Kughen).

²⁰ Kini In mımə, “Mərig narimnar yame ramsi-pən yerki yermamə in en ramor yermamə raməmkimik ye nımri Kughen. ²¹ Meinai yerki yermamə, nərigien hah rıpsaah, rəmhen kın nəkrəhyen kın pıraovın, nhopniyen yermamə, napır-pənien tuk piakwənahin, nəkrəhyen, ²² nəptigien kın nautə, norien has, nor-apnərigien nar, neikuəyen, nıniyen nıkar jir, nanıpinien, nəgkiar-ausitien, mıne nətəwaoyen. ²³ Norien

† **7:16:** Nəgkiarieren ye v. 16 rikək ye kopi akwas tiksın kape Niutestamen. Keinein mə Mak rımırai əfrakis uə nıkam.

has minə a kamhasi-pən yerki yermamə mor yermamə raməmkimik ye nimri Kughen.”

Piraovin kirik yame pəh nien mə kwənərəus kape Isrel ramni nəfrakisien ye Yesu

(Mat 15:21-28)

²⁴ Kini Yesu ritərhav min aikin meiwaiyu ərhav kwənmhaan ehuə kirik, nhagin e Taea. Maiyu apis-apis pawk, mivən imə, mərig narmamə a kharkun mə In eikin e. ²⁵⁻²⁶ Kini piraovin kirik, nanmin has rimnəmır ye kafan piakəskəh. Pian ai pəh nien mə kwənərəus kape Isrel. In rimnarha apa Fonisia, ye provins a Siria. Kini rimnərig nəvsaoyen kin Yesu, kini ruə, mənımkur ye nımrin masək atgin mə tukrəko ta nanmin has ye kafan piakəskəh.

²⁷ Mərig Yesu rini-pən nuhpikinien kirik tukun mimə, “Pəh kwajikovə minə əmə tuksəvigin tupriə rəsiis. Ripəh natuatukien mə tukvəh nəviginien ne kwajikovə karakikin-pən kimi kuri minə.”[‡]

²⁸ Mərig piraovin ai rini-pən tukun mə, “Yemasur, nəfrakis. Mərig kuri minə kharkun nisəniēn nımsımsi nəviginien ne kwajikovə minə yame raməsaah-pən ye nəpəəg tebol.”[§]

²⁹ Kini Yesu rini-pən min mə, “Nımnhorpin məknēn nəgkiariēn, rhuvə. Nanmin has ruatərhav

[‡] **7:27:** Yesu raməgkiar kin kuri meinai nəmə Isrel iriə khamə nəmə Fonisia mine nəmə Siria kisəmhēn kin kuri. Ror pən khamə takasitu ye kwajikovə minə kape nar Isrel, mıpəh nasituyen ye kwajikovə minə kape tanə pisin. **§ 7:28:** Pian a rimnəgkiar kin nımsımsi nəviginien ror nuhpikinien kin. Mə Yesu ramasitu ye narminə Isrel, mərig nıpar nasituyen kafan in aikin. To rapəh nəhipən-fam-iēn kimi narminə Isrel.

ta ye kafam piakəskəh. Rerig-pən imam yerkwanu.”

³⁰ Piraovın ai rirerig-pən iman yerkwanu məm kafan piakəskəh ramapir huvə ye nikaokao. Nanmın has ruatərhav iran.

Yesu rimmor huvə kəru kirik, mor huvə mın rəgkiar

³¹ Kini ai, Yesu ritərhav mın provins a Taea, kini meiwaiyu-pə mapita provins a Saedon, muə e Galili, mivən kwənmhan ehuə kirik nhagin e Dikapolis. ³² Kini kharəh kəru kirik yame ripəh nəgkiarrien, mhauə kimin. Misaiyoh-pən Yesu mə tukrərəhu-pən kwermın ye yermamə ai, pəh rhuvə.

³³ Kini Yesu rivəh yermamə ai, miravən isok tuk narmamə, mivəhsi-pən kwənkwai kwermın ye nimətərgi yermamə ai, məjai kwənkwai kwermın, kini mirap nerami yermamə ai. ³⁴ Kini marha faktə ye neai, mərig kafan nərigien ripam, kini meihagh əpir. Kini mini-pən tuk yermamə ai mə, “! Efata!” (Nipran rimə, “! Ekwag!”). ³⁵ Məknekın, nimətərgi yermamə ai rəkwag, kini neramın rihuaturuk, məgkiar huvə.

³⁶ Kini Yesu rini-əhu ətən tuk narmamə mə tukhapəh nisəvsaoyen kin norien a. Mini-əhu ətən pawk, mərig iriə kisəvsao kin mamharpın. ³⁷ Kini iriə kisakur pik kin nımtətien a, mamhani mhamə, “Man. Kwən a rapita. Rirkun nar əfrakis. Ramor huvə kəru mınə mine narmamə khapəh nisəgkiarrien.”

8

Yesu rimnor nimtätien kirik, maməvigəñ narman fo taosen

(Mat 15:32-39)

¹ Ye nipig a, narmamə khapsaah khauə min misəm Yesu. Iriə, nəriə nəviginién rirkək. Ror pən Yesu rini-pən tuk kafan narmamə minə mə,² “Rikik reiwaiyu pik tuk narmamə minə e. Kitawə miriə kasəmir nipig kisisər, kini nəriə nəviginién rirkək.³ To yakher-pən kin əriə yerkwanu kamhavən, kirik rəmkarəv ye swatuk, nimrin rapig, kini rimir, meinai tiksín kimmhasi-pən isok.”

⁴ Kini narmamə kafan minə khani-pən tukun mhamə, “? Tukhavəh hiə nəriə nəviginién? Ikin eikín e kwənmhan əkwak.”

⁵ Kini Yesu raiyoh əriə mə, “? Mərig bred kuvhuun en?”

Khamə, “Bred seven.”

⁶ Kini Yesu rini-pən tuk narmamə ai mə, “Taksəkwətə.” Kini mivəh nipar bred ai, mini vi vi Kughen tukun, kini makapir-pir, məhi-pən kimi kafan narmamə mə tuksəvigín narmamə kin aikín. Kini ai iriə kisor.⁷ Kwaji kəmam tiksín min aikín. Yesu rini vi vi Kughen tukun, mini mə tukhavəhsi-pən min kimi narmamə ai.⁸ Kini kisəvigən, tupriə rəsiis fam. Misəpəh nipərpərin mhavai-pən ye kəmeiru ehua seven.⁹ Iriə kiməsəvigən, narman əmə, rəmhen kin fo taosen. Kini Yesu rher rik rik kin əriə.¹⁰ Kini ai iriə kafan narmamə minə, mhavən ye bot, mhavən apa kwənmhan ehua kirik, nhagin e Dalmanuta.

*Nəmhajoun minə kape loa kape Moses khamə
tuksəm nımtətien kirik
(Mat 16:1-4)*

¹¹ Kini ai, Farisi tıksın khauə masəni-əhu Yesu mə to rapəh norien nımtətien kirik ye nımrirə ye nəsaninien kape Nanmın kape Kughen. ¹² Kini Yesu rikin rəpou, meihagh əpir, mini-pən tuk əriə mə, “?Rhawor e kimiə narmamə nakəsarə ye rao e, nakhamə taksəm nımtətien kirik? Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə taktəkun ai, to nakhapəh nisəmien nımtətien kirik ror məknenkın.” ¹³ Kini Yesu rəpəh namhajoun minə a, matpən min ye bot, məviəfugin-pən ye nıkar lugun.

*Yesu rımnor kwirig kimi kafan narmamə minə
meinai kaparhia kapə rıskai pik
(Mat 16:5-12)*

¹⁴ Kini ai Yesu mine kafan narmamə minə khavən ye bot, misəru kın bred mhavəh əmə nıpər bred kirikianə əmə. ¹⁵ Kini Yesu rımnor kwirig kimi əriə ye nuhpikinien mimə, “Takəsərig əmiə tuk ‘yis’ kape Farisi minə, mine Herod.”*

¹⁶ Kini kınəsaiyoh əriə minə kın nıprai nuhpikinien a, mhamə, “?Tukmə ror kwən e rımə kımnhapəh nhavəhyen bred uə?”

¹⁷ Mərig Yesu ruirkun ta nərigien kapəriə. Mini-pən tuk əriə mə, “?Rhawor e nakəsəm əmiə minə mə bred rikək? ?Nakshawor mhapəh nisəm-huvəyen? ?Mıshawor mhapəh nisərig-huvəyen?”

8:12: Mat 12:39; Luk 11:29 * **8:15:** “Yis” in nar kirik ror bred raməsiis. Yesu ramni yis meinai nəwhagien kape nəmhajoun kape loa kape Moses mine Herod rivən yerki narmamə, ror nərigien kapəriə raməsiis kın nahasien. **8:15:** Luk 12:1

Kapəmia kapə riskai p̄ik. ¹⁸ Nimirimə pawk əmə eikin, mərig nakhapəh nisəmien. Nimeərgimə pawk əmə eikin, mərig nakhapəh nisərigien. Tukmə ror nakwəsərukin fam narimnar yame kitawə kimisor. ¹⁹ Nipig yimivəh nipar bred kirkirip, makapir-pir, məhi-pən kimi narman faef taosen kisən, mərig kimisəpəh nipərpər nəviginien, ?nakhavai-pən ye nitip kuvhuun?”

Khamə, “Twelef.”

²⁰ Kini rarə maiyoh min əriə mə, “Nipig yimivəh nipər bred seven, məhi-pən kimi narman fo taosen kisən, kini mhapəh nipərpərin, ?nakhavai-pən ye kəmeiru kuvhuun?”

Khamə, “Seven.”

²¹ Mərig əmə rini-pən tuk əriə mə, “?Mərig rha-wor? ?Nakaseinein hanə Yo?”

Yesu rimnor huvə nimirin pis kirik rhuvə min

²² Kini ai khauə mhavhiak min yerkwanu kirik nhagin e Betsaeda. Kini narmamə tiksın kharəh nimirin pis kirik mhauə kimi Yesu mə tukrərəhu-pən kwermın iran. ²³ Kini Yesu riwəh kwermi yermamə ai mikir miravən isok tuk yerkwanu. Kini ai, rəjai nimirin, kini mərəhu-pən kwermın iran, mimə, “?Nakarha maməm nar uə nikam?”

²⁴ Məknekin, yermamə ai rəm nar. Kini mimə, “Nəfrah, yakaməm narmamə kaseriwək. Mərig kisəm nəmhen əmə iriə nai minə.”

²⁵ Kini Yesu rarə mərəhu-pən kwermın ye nimirin, kini ai yermamə ai rarha huvə. Kini nimirin rəmtir, məm huvə nar. ²⁶ Kini Yesu rher-pən kin mamni mimə, “Takvən apa imam ikin,

mərig takpəh nɪvənien yerkwanu e nɪmasi-pən ikin.”

*Pita in ramniərhav mə Yesu In Kristo
(Mat 16:13-20; Luk 9:18-21)*

27 Kini ai Yesu mine kafan narmamə khatərhav min mhavən yerkwanu minə ipakə tuk kwənmhan ehuə kirik nhagin e Sisaria Filipae. Kisəriwək mamhavən ye swatuk, Yesu ramaiyoh əriə mə, “? Mərig narmamə kamhani mə Yo e pa?”

28 Kini khani-pən tukun mhamə, “Tiksi khamə Ik e Jon Baptaes; tiksın khamə Ik e Elaeja tu; kini tiksın khamə Ik e profet kupən kirik kape Kughen.”

29 Kini In raiyoh əriə mə, “? Mərig kimiə nakamhani mə Yo e pa?”

Mərig əmə Pita rimə, “Ik e Kristo.”*†

30 Kini ai Yesu rini-əhu əutən pən tuk əriə mə tukhapəh nhani-pənien tuk narmamə.

*Yesu rimnəkupən mirkun, mini-ərhav mə tukrimhə, kini mimragh min
(Mat 16:21-23; Luk 9:22)*

31 Kini Yesu ririkakun maməvhag kimi kafan narmamə minə mimə, “Yo, Ji Yermamə, jakərig nəmhəyen ye narimnar khapsaah. Nəmehuə kape nəmə minə Isrel, mine jif pris minə, mine namhəjoun kape loa kape Moses, tuksəməkin Yo mhani mə Yo jakmhə. Mərig nipig kisisər tukruə mivən, kini Yo jakimragh min.” 32 Rini-ərhav-pən huvə

8:28: Mak 6:15 * **8:29:** Jon 6:68-69 † **8:29:** “Kristo” mine “Mesaea” kwəm nəmhen. Nipran rimə, “Yermamə yame Kughen rimini kupən mə tukrher-pə kin tuk niwəh-miraghien atawə.” **8:30:** Mak 9:9

tuk əriə, məknekın Pita rıkir In, mwapta irəriə, kini mamniəhu-pən nəgkiarinen yame Yesu rımını.

³³ Mərig Yesu rarar, məm kafan narmamə mınə, mını-pən skai tuk Pita mımə, “!Setan! !Ap ikin e! Nərigien kafam rıpəh nəmhenien kin nərigien kape Kughen. Nərigien əmə kape yermamə.”

Yermamə kape Yesu tukrəta ye narımnar yame in atuk rorkeikei

(Mat 16:24-28; Luk 9:23-27)

³⁴ Yesu rokrən kin narmamə mıfam aikin a, mine narmamə kafan, khauə kini rını-pən tuk əriə mımə, “Tukmə yermamə rımə tukrikwasig kin Yo, tukraməkeikei məta ye nərigien kafan, kini tukmə rərig pawk nəmhəyen rəmhen kin nəmhəyen ye nımhəyen ye nai kamarkwao kin, mərig tukrikwasig kin Yo. ³⁵ Yermamə yame ramgin tuk kafan nımraghien, tukraməkeikei mımhə. Mərig yermamə yame tukhopni tuk nıkwasigien kin Yo, tukrarə ye nımraghien rerin. ³⁶ Tukmə yermamə kirik kafan nautə rehuə pik ye tokrei tanə e, mərig in ramarakikin kafan nımraghien tukun, nanmın tukrerwei. ³⁷ Mərig nar kirik rirkək mın tuk nıvəhyen nımri nımraghien kafan. ³⁸ Narmamə yame kasarə ye rao e kwəsəpəh Kughen masor pik təvhagə has. Tukmə nakauris kin nını-ərhavyen nhagik mine nəgkiarinen kafak ye nımri mırh, Yo mın jakauris kin nını-ərhavyen nhagım nıpig Yo, Ji Yermamə, jakrerig-pə mın kimawə agelo rhakə mınə ye neihuəyen kape Rımik.”

9

¹ Kini Yesu rini-pən min, “Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə narmamə tiksın kasarə ikin e to kharəh nhamhəyen miseriaji nıpig narmamə tuksəm Kughen ravəh nehuəyen tuk narmaruyen ye narmamə.”

Kughen ramhajoun mə Yesu in Tini, nımrin rukreikin muə mor pisin

(Mat 17:1-9; Luk 9:28-36)

² Nıpig sikis ruə mivən, Yesu rikir Pita, Jemes mine Jon mishaktə fiak ye tukwas apomh kirik. Irisir pisin əmə kimirhkwasig kin. Kharərer mhrəm mə nıprai Yesu rukreikin muə mor pisin.

³ Neipən kafan rhawən pik. Kini to yermamə kirik ye tokrei tanə e rıpəh norien neipən kirik rhawən məsiə məknakin. ⁴ Kini yermamə misir ai kafan kirhəm yemasur kupən mir kape Kughen kiraru, Elaeja mine Moses, kratərhav-pə min, mawəgkiar irisir Yesu.

⁵ Kini Pita rini-pən tuk Yesu mə, “Yhajoun, rhuvə mə kimasir jakrharə əmə ikin e. Pəh yakrhark-wopak nimə kisisər: Kafam kirik, kape Moses kirik, kini kape Elaeja kirik.” ⁶ (Khrigin, kini Pita rımnəgkiar apnapig əmə).

⁷ Məknekin napuə kirik reiwaiyu, muvrig əpis əriə. Kısərig nəgkiarien kirik risi-pən ye napuə mımə, “In e Narik keikei yakorkeikei pik. ! Taksətərig kin In!”

⁸ Məknekin, krharhaha, mırhıpəh min nırhəmien əriu. Yesu pisin əmə ramərer.

9 Kini khasi-faktə ye tukwas, Yesu rimi-əhu ətən pən tuk ərisir mimə, “Takrhəpəh nīrhəvsaoyen kin mīrheriaji Yo, Ji Yermamə, jakimragh mīn ye nīmḥəyen kafak.”¹⁰ Kini irisir kīmīrhivəh tim tim nəgkiarien kape Yesu, mərig irisir atuk əmə kīrhayoh ərisir mīnə mīrhimə, “?Nəgkiarien e ramni, tukrīmḥə mīmragh mīn, nīpran ramni naha?”

¹¹ Kini kīnīrhayoh Yesu mīrhimə, “?Rhawor nəmhajoun kape loa kape Moses khamə Elaeja tukraməkeikei muə məkupən kin Kristo?” (*Mal 3:1*)*

¹² Kini Yesu rīmə, “Nəfrakis. Elaeja rīmənəkupən muə tuk nətu-huvəyen narimnar fam. ?Mərig rhawor Nəkwəkwə kape Kughen rīmə ‘Narmamə tuksəməkin Ji Yermamə kini tukrərig nəmhəyen ye narimnar rīpsaah?’ †¹³ Mərig yakamni-pre tuk əmiə mə Elaeja ruauə ta. Kini narmamə kasəri-pən nərigien kapəriə mīsor ahas pən tukun, rəmhen kin yame Nəkwəkwə kape Kughen rimi.”

*Yesu rīmənəkota nanmīn has ye pīkwarien kīrik
(Mat 17:14-21; Luk 9:37-43)*

¹⁴ Irisir krhuə iriə narmamə mīnə kape Yesu, mīsəm mīn narmamə khapsaah. Namhajoun kape loa kape Moses, mīne narmamə kape Yesu kasotgoh kimi əriə mīnə. ¹⁵ Məknekin mīsəm Yesu, kīsakur, kini mīsayu mhavən tukun mīsətərumpən iran.

* **9:11:** Əmru Mat 11:14, 17:12, mīne Luk 1:17. **9:12:** Sam 22:1-18; Aes 53:3; Mal 4:5-6 † **9:12:** Aes 53:3 ramni mə Mesaea tukrərig nəmhəyen tuk narimnar rīpsaah. **9:13:** Mat 11:14

16 Kini Yesu raiyoh kafan narmamə mīmə, “? Nakasotgoh kimi nəmə mīnə e tuk naha?”

17 Kini mərig yermamə kirik ruə mīni-pən tukun mə, “Yhajoun, yo yimirəh kafak pikwarien muə mə jakəm lk, meinai nanmīn has raməmīr iran, mamor in reinein nəgkiarien. 18 Tukmə nanmīn has rərer-pən pik iran, kini maməsuaə kīn, ramīmīr-pən ye nīmoptanə. Nehe nəkwan ramtərhav, mamoh kwəruə, kini nīpran rikimkim pik. Kini yakaiyoh-pən kafam narmamə mə tuksəko-ta nanmīn has, mərig kaseinein.”

19 Kini Yesu rīni-pən tuk əriə mə, “!Kəsi! Kimiə yamə mīne naksarə e towēi, nhatətəyēn kapəmiə rirkək. ?Kitawəm kimiə tuksarə mīseriaji naha nīpig nakpishatətə irak? Harəh pikwarien en mhauə.”

20 Kini kharəh mhauə kīmin. Nīpig nanmīn has rīmnəm Yesu, məkneikīn ror pikwarien a rətəmnīmīn, maməsok-əsok ye nīmoptanə. Kini nehe nəkwan ramtərhav rhawən.

21 Kini Yesu raiyoh-pən rīm pikwarien mə, “? Rīmnor məkneikīn m-kivhuun ai taktəkun?”

Kini rīni-pən tukun mə, “Rīmnamarkəskəh mīrikakun. 22 Nīpig rīpsaah nanmīn has raməsuaə-pən kīn ye nap uə ye nu, mamarkut mə tukrīmḥə. Tukmə nakirkun nasituyen, rikim reiwaiyu tuk əmawə, kini masitu.”

23 Kini Yesu rīni-pən tukun mə, “? Nakhawor mamaiyoh mə yakirkun nasituyen uə? Yakirkun norien narīmnar fam kimi narmamə yamə mīne kashatətə irak.”

24 Mæknekin, rim pikwarien ai rok-rapomh mini mæ, “Yakamhatətə, mærig kafak nhatətəyen rarkəskəh. !Takor yo mæ jakhatətə pik min iram!”

25 Kini Yesu rəm mæ narmamə kamhauə ipakə tukun, kini rəgkiar pən skai kimi nanmin has mīmə, “Ik nanmin hah. Nimətərgim rəru. Nakeinein nəgkiarien. Yakamni-pre tuk ik mæ takətə ye pikwarien e, mipəh min nuəyen tukun.”

26 Mæknekin nanmin ai rok-rapomh mor niprai pikwarien ai rətəmnimmin kini mətə iran. Kini iriə kisəm niprai pikwarien ai mamhani mhamə, “Ruamhə əgkəp.” 27 Mərig Yesu rivəh kwermim, mivi haktə, kini rhekimter.

28 Kini Yesu rauru-pən min imə, iriə pisin əmə kafan narmamə minə kinh kisaiyoh In mhamə, “? Kimawə yakshawor miseinein nəkotayen nanmin has a?”

29 Kini Yesu rimə, “Nanmin has yamə mine kisor mæknekin, nəhuakien pisin əmə rirkun nəkotayen əriə.” †

*Yesu rimini-ərhav min mæ tukrimhə
(Mat 17:22-23; Luk 9:43-45)*

30 Kini khatərhav-pən min aikin mamhavən misapita yerkwanu minə e Galili. Mərig Yesu ripəh norkeikeiyen mæ narmamə tukharkun kwənmhaan yame In ramarə ikin, 31 meinai In raməwhag kimi kafan narmamə minə mamni mæ, “Yermamə kirik tikreighan-pən kin Yo, Ji Yermamə, ye kwermi tikmir minə kafak. Mərig

9:26: Mak 1:26 † 9:29: Swatuk pisin kirik tuk ninuyen v. 29: “Nanmin has yamə mine kisor mæknekin, nəhuakien əmə mine nəpəhyen nəviginien, rirkun nəkotayen əriə.” 9:30: Jon 7:1

tukshopni pawk Yo, tukreriaji nīpig kīsīsə, Kughen tukror mīn Yo yakīmragh.”³² Məriḡ narmamə mīnə kafan khapəh nharkunien nīprai nəḡkiarien a. Mhagīn mīn kīn naiyohyen kīn nīpran.

?Pa e in yermamə yame in rehuə rapita?

(Mat 18:1-5; Luk 9:46-48)

³³ Kīni khatərhav-pə mīn ye yerkwānu kīrik, nhagīn a Kapaneam, mhavən ye nəkwai nīmə. Kīni Yesu rīmnaiyoh kafan narmamə mīmə, “? Naksəriwək ye swatuk, masotgoh kīmi əmīə mīnə tuk naha?”³⁴ Kīni iriə khapəh nhaniyen nar kīrik tukun meinai kīmnamhauə ye swatuk masotgoh mə iriə pa nhagīn in rehuə rapita əriə mīnə tīksīn.

³⁵ Kīni Yesu ritei-əhu məkwətə mokrən kīn kafan narmamə twelef khauə, kīni mīni-pən tuk əriə mə, “Tukmə kīmiə kīrik rīmə tukreihuə mapita narmamə, kafan nəriḡien tukraməkeikei meiwaiyu əḡkəp. Kīni mamor atuə kīn əmə kape narmamə.”

³⁶ Kīni rirəh kwajikovə kīrik məriḡ in ye kwerkwan irəriə. Mīrəh-si haktə, mīni-pən tuk əriə mīmə,³⁷ “Yermamə yame ravəh nhagīk, mamasitu kīn ye kwajikovə kīrik rəmhen kīn yame, nasituyen e in e tukror mīn kīmi Yo. Kīni pəh nien mə ramasitu əmə irak, məriḡ ramor mīn kīmi Yermamə yame rīmnher-pə kīn Yo.”

Yermamə yame riḡəh nīni-hahyen ətawə, kītawə kīrik en

(Mat 19:6-9; Luk 9:49-50, 17:1-2)

9:31: Mak 8:31; 10:32-34 **9:32:** Luk 9:45 **9:35:** Mat 20:25-27; Mak 10:43-44; Luk 22:24-26 **9:37:** Mat 10:40

³⁸ Kini Jon rini-pən tuk Yesu mə, “Yhajoun. Yermamə kirik e yakasəm rawəh nhagim maməkota nanmin has kin ye narmamə. Kini yakhani-əhu meinai ripəh nien mə kitawə kirik.”

³⁹ Mərig Yesu rini-pən tukun mə, “Takhapəh nhani-əhuyen. Yermamə yame rawəh nhagik mamor nimtətien kin, to ripəh narar-minien mini has nhagik. ⁴⁰ Yermamə yame ripəh nini-hasien ətawə, in kitawə kirik. ⁴¹ Nəfrakis, yermamə yame ravəh nu ye pənkin, mivəhsi-pre kimi əmiə meinai kafak e kimiə, kini Yo e Kristo, kini kwən en, tukrivəh əfrakis nərokien iran.”

⁴² Kini Yesu rini min mə, “ Mərig tukmə yermamə kirik ravi-pən kwajikovə kirik yame rhatətə irak, mə tukror təvhagə has, kini yermamə a, Kughen tukror narpinien ehuə kimin. Kini narpinien a tukriskai rapita yame kiruk-pən kapiet kirik ye nipətək nuan, karkwərhao kin apa ye tame tahik mə tukrəmnim. ⁴³ Kini tukmə kwermim ramor nakamor təvhagə hah, rhuvə mə takərəru ta. Rhuvə pik mə takpəh kwermim kirikianə mamragh kin kape rerin. Yame rhuvə pik rapita yame takvən ye nap ehuə kin kwermim kwis mir, yame nap to rapəh nipisien. ⁴⁴ In aikin, sirət minə to khapəh nhamhəyen, kini nap min to rapəh nipisien. § ⁴⁵ Kini tukmə nihum ramor nakamor təvhagə hah, rhuvə mə takərəru ta. Rhuvə pik mə takpəh nihum kirikianə, mamragh kin kape rerin. Rapita yame takvən ye nap ehuə kin nihum kwis mir. ⁴⁶ In aikin, sirət minə to khapəh nhamhəyen,

9:40: Mat 12:30; Luk 11:23

9:41: Mat 10:42

9:43: Mat

5:30 § **9:44:** v. 44 rikək ye kopi akwas tiksın kape Niutestamen. Keinein mə Mak rimirai əfrakis uə nikam.

kini nap min to rapəh nīpīsien.* 47 Kini tukmə nīmrim ramor nakamor təvhagə hah, rhuvə mə takikum ierig ta. Rhuvə pik mə takpəh nīmrim kirikianə mivən kin apa ye rao ye neai. Rapita yame takvən ye nap ehuə kin nīmrim kwis mir.

48 In aikin

“Sīrət minə to khapəh nhamhəyen,

Kini nap min to rapəh nīpīsien.’ (Aes 66:24)

49 “Nap tukrəsaah-əsaah pən ye narmamə fam rəmhen kin yame kaməviətəg-pən nigar ye nəviginien. 50 Nigar in nar huvə kirik. Kini mərig tukmə nigar rəhiu pik, ?tukhawor kor rhekin min? Pəh narəyen kapəmiə tukrheikən, kini takasarə ye nəmərinyen.”

10

?Rhuvə mə yerman minə piraovin tukwəpəh əriu minə uə?

(Mat 19:1-12; Luk 16:18)

1 Kini Yesu rarə mītərhav min aikin mivən provins e Judia, mivən maməmīr apa nīkar nu kirik nhagin e Jodan. Kini narmamə khapsaah kimmhauə min masəm In. Kini In raməvhag kimi əriə, rəmhen kin yame In ramor rerin.

2 Kini Farisi tiksīn khauə masaiyoh Yesu kin naiyohyen ətən kirik mə tuksəm-ru mə tukrini nəgkiarien kirik rapəh nəmhenien. Mhani-pən tukun mhamə, “?Rhawor tukmə yerman rəpəh kafan piraovin? ?Ramakapir loa uə nīkam?”

* 9:46: v. 46 rikək ye kopi akwas tiksīn kape Niutestamen. Keinein mə Mak rīmīrai əfrakis uə nīkam. 9:47: Mat 5:29

³ Kini Yesu raiyoh-pən əriə mīmə, “?Naha e loa Moses rīmivəhsi-pre kimi əmiə məkupən?”

⁴ Kini iriə khamə, “Moses rīmneighan kin mə yerman rirkun nīraiye nəkəkəkə tuk nəpəhyen kafan piraovın mivəhsi-pən kimin, kini məpəh in.”*

⁵ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mīmə, “Moses rimirai loa en meinai kapəmia kapə riskai pik. ⁶ Mərig kupən, nīpig Kughen rīmnerəhu nīmoptanə, ‘In mor mīn yerman mīne piraovın.’ (*Jen 1:27*) ⁷ Ror məknakin mə yerman tukrəta ye rīmni mīne nisini, kini iriu piraovın mwarə kirikianə. ⁸ ‘Tukwarə mə nīprairiu kirikianə.’ (*Jen 2:24*) Kini iriu kwis tukwarə kirikianə. ⁹ Meinai Kughen rīməviəfugin məknakin əriu, yermamə to rīpəh nakapirien narəyen kapəriu.”

¹⁰ Kini ai, Yesu mīne kafan narmamə kharerig-pə yerkwanu, kini iriə kisaiyoh-pən mīn kin. ¹¹ Kini In rini-pən mīn tuk əriə mīmə, “Yerman yame rapəh kafan piraovın mamvən mamarkurək-pən mīn ye piraovın pisin, ramor təvhagə hah ye kafan hanə piraovın. ¹² Kini piraovın yame rapəh kafan yerman, kini mivən mamarkurək-pən mīn ye yerman pisin, in mīn ramor təvhagə has ye kafan hanə yerman.”

*Yesu rīvəhsi-pən nihuvəyen kimi kwajikovə mīnə
(Mat 19:13-15; Luk 18:15-17)*

¹³ Kini narmamə tiksın khapik kapəriə kwa-jikovə mīnə, mhauə misəm Yesu, mə In tukrərəhu-pən kwermīn irəriə, mivəhsi-pən nihuvəyen kimi

* **10:4:** Nəgkiarīen e raməmīr ye Dut 24:1-4. **10:8:** Efes 5:31-33
10:11: Mat 5:32

əriə. Mərig narmamə minə kape Yesu kimnhani-əhu əriə. ¹⁴ Kini Yesu rəm, niemhaa rhai In, kini mægkiar skai pən kimi əriə mimə, “Takhapəh nhani-əhuyen kwajikovə minə. Səta irəriə pəh khauə tuk Yo. Meinai Kughen tukramarmaru ye narmamə yamə mine kisəmhen kin kwajikovə minə en. ¹⁵ Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə yermamə yame rikin ripəh nagienien tuk nivəhyen kafan nərigien rewaiyu rəmhen kin kwajikovə, to rapəh nivəniyen ye Rao ye Neai.” ¹⁶ Kini In mipik kwajikovə minə kini mərəhu-pən kwermın irəriə, kini mivəhsi-pən nihuvəyen kimi əriə.

*Yermamə kirik kafan nautə rehua, mərig rorkeikei mə tukrarə ye nimraghien rerin
(Mat 19:16-30; Luk 18:18-30)*

¹⁷ Kini Yesu rarə, mapitan kin əriə, kini yermamə kirik raiyu muə məm. Kini mənımkur ye nımrin. Mini-pən tukun mimə, “Yhajoun huvə. ?Nakmə jakaməkeikei mor naha mine yakamarə rerin?”

¹⁸ Kini Yesu rimə, “? Nakhawor mamni mə Yo yakhuvə? Yermamə kirik rapəh nihuvəyen. Kughen əmə In rhuvə. ¹⁹ Ik nakwırkun ta loa yame Moses rimini mə, ‘Takpəh nhopniyen yermamə. Kini mipəh napir-pəniyen tuk piraovin pisin. Kini mipəh nəkrəhyen. Kini mipəh nini-apnapigien nar meikuə kin ye yermamə kirik. Kini mipəh neikuəyen kin nəkrəhyen. Tuk nipig minə fam takamsiai rimim mine nisinim.’”†

10:15: Mat 18:3 † **10:19:** Loa minə e kimnharai ye Eks 20:12, mine Dut 5:16-20.

20 Kini kwən ai rini-pən tukun mīmə, “Yhajoun. Loa minə en, yakaməri-pən fam ye nəkəskəhyen kafak, muə meriaji-pə.”

21 Kini Yesu rəm tim tim kwən ai, kini morkeikei pik. Mini-pən tukun mīmə, “Nar kirikianə əmə ik nakpəh nor-hanəyen. Takvən, məvrai rik rik kafam narimnar, mivəh mane iran, kini mivəhsi-pən kimi yavən has minə. Kini kafam narimnar tukripsaah apa ye rao ye neai. Kini ik muə, mikwasig kin Yo.”

22 Nipig kwən ai rimnərig nəgkiarieren yame Yesu rimini, rikin rəpou, meinai kafan nautə ripsaah. Rarar map ta ye Yesu.

23 Kini Yesu rarha-pən məm kafan narmamə kini mini-pən tuk əriə mīmə, “!Man! Riskai pik tuk narmamə yamə mine kapəriə nautə rehuə tuk nivəniən pəh Kughen rarmaru irəriə.”

24 Kini kafan narmamə kisakur kin nəgkiarieren ai. Kini in rarə mini-pən min tuk əriə mīmə, “Kwa-jikovə kafak minə, rəutən pik tuk yermamə tuk nivəniən pəh Kughen rarmaru iran.[‡] 25 ?Nakasərig mə narmiragh ehuə kirik, kamni kimə kamel, to rauru-pən ye kwəruwei nidil uə? Nīkam, rəutən pik. Rəmhen əmə min kin yermamə yame kafan nautə rehuə, rəutən pik tukun tuk nətayen aikin a pəh Kughen ramarmaru iran.”

26 Kini narmamə kafan minə kisakur, minəsaiyoh əriə minə, mhamə, “!Eh! ?Mərig tukmə ror məknekin, kitawə pa in tukramarə ye nimraghien rerin?”

[‡] 10:24: Nakirkun ninuyen min məknekin, “Riskai pik tuk yermamə yame ramətigtə pik ye kafan nautə, tuk nivəniən ye Rao ye Neai.”

²⁷ Mərig Yesu rəm tim tim əriə mini-pən tuk əriə mə, “Nar e, to yermamə rīpəh norien. Kughen pisin əmə In rirkun norien. Meinai In rirkun norien narimnar fam.”

²⁸ Kini Pita rhekimter maiyoh min mimə, “? Mərig rhawor irəməwə? Yiməsəpəh fam kapəməwə narimnar, mhauə, mhakwasig kin Ik.”

²⁹ Kini Yesu rini-pən tukun mə, “Yermamə yame in ravəh əkupən Yo, kini maməta ye kafan narimnar rəmhen kin nimə, uə piauni, uə kafan kakə, uə rimni mine nisini, uə kafan kwajikovə, uə nəsimien kafan tuk nini-ərhavyen Nəgkiarien Huvə kape Kughen, ³⁰ narimnar a to khapəh nharkək-min-ien tukun. Yermamə ai, tukrivəh tain ye tokrei tanə e rəmhen kin wan handred, rəmhen kin nimə, mine piauni, mine nisini, mine kafan kakə, mine kafan kwajikovə, mine nəsimien kafan (mərig tukhauh min in). Kini ye narəyen vi kafan, tukrarə ye nimraghien rerin.

³¹ Mərig, narmamə minə e kasəkupən tukpihamakwasig, kini yamə mine kamhakwasig tukpihauə mipisəkupən.”

Yesu rimi-ni-ərhav min mə tukrimhə kini mamragh min

(Mat 20:17-19; Luk 18:31-34)

³² Kini Yesu mine kafan narmamə kishaktə mhavən Jerusalem. Yesu rikir əriə mhavən. Kini kafan narmamə kisakur pik. Kini narmamə apnapig tiksın yamə mine kimnhakwasig kin əriə, kimnhagin min. Kini Yesu rokrən kin kafan narmamə twelef mə tukhauə kirikianə.

Kini mini-ərhav narımnar yame tukritərhav-pən tukun. ³³ Kini mini-pən mimə, “Taksərig-ru. Taktəkun ai kamhavən Jerusalem. Kini ikin aikin a, narmamə tiksın tuksərəhu-pən Yo, Ji Yermamə, ye kwermi Jif Pris mine namhajoun kape loa kape Moses. Kini iriə tukhauh Yo mə tukshopni Yo. Miseighan-pən kin Yo kimi narmamə minə e pəh nien mə nəmə Isrel, ³⁴ pəh tuksarh iakei irak, kini misərig-əvhin əpəs Yo, misərkis-ərkis Yo, kini mishopni Yo. Kini mərig jakamragh min ye nipiğ yame ror kisisər kin.”

*Jemes mine Jon kwaiyoh kin nar kirik tuk Yesu
(Mat 20:20-23)*

³⁵ Kini ai, Jemes mine Jon, kwajikovə mir kape Sebedi, kirauə mwəm Yesu, mirəni-pən tukun mirəmə, “Yhajoun, yakworkeikei nar kirik mə takor kimi əmru.”

³⁶ Kini Yesu raiyoh mə, “?Nakworkeikei naha?”

³⁷ Kini krəmə, “Yakworkeikei mə kimru kirik tukrəkwtə ye nikarim matuk, kini kirik tukrəkwtə ye mawor, nipiğ Ik takvəh nehuəyen kape narmaruyen.”

³⁸ Mərig Yesu rini-pən tuk əriu mə, “Kimiru nakawaiyoh-pə kin nar kirik yame nakweinein. ?Kimiru nakramə nakwəmhən mə takwərig min nəmhəyen ye nīpraimiru rəmhən kin yame Yo jakərig uə? ?Uə nakramə kimiru nakwəmhən mə

takwarə ye nɪpɪg əutən rəmhen kɪn yame Yo jakarə iran?)*§

³⁹ Kini iriu kramə, “Əhə. Kimru yakwəmhen.”

Kini Yesu rini-pən mə, “Nəfrakis. Kimiru nakrarkun niwərigien nəmhayen rəmhen kɪn yame Yo jakərig. Kini kimiru nakrarkun min narəyen ye nɪpɪg əutən rəmhen kɪn yame Yo jakarə iran. ⁴⁰ Mərig nar yame nakwaiyoh kɪn, mə kirik tukrəkwtə ye nikarık matuk, kini kirik ye mawor, Yo yakeinein niwəhsi-preyen. Mərig Kughen rimivəhsi-pən kwənmhan mir e kimi narmamə yamə mine In rimini-ta mimə iriə tuksəkwtə ikin.”

⁴¹ Nɪpɪg narmamə minə tiksın kape Yesu, iriə ten, kisərig nəvsaoyen kɪn nar yame Jemes mine Jon kwaiyoh kɪn, niemhaa rhai əriə tukun. ⁴² Kini Yesu rokrən kɪn əriə mə tukhauə misəm. Mini-pən tuk əriə mə, “Kimiə nakwənharkun ta norien kape nəmehuə yamə mine pəh nien mə nəmə Is-rel. Iriə kasor əutən pık tuk kapəriə narmamə minə. Kini kapəriə nəmehuə minə kasəviətərəkın-əhu pık əriə mhamə tukamhakwasig əmə kɪn əriə. ⁴³ Mərig rıpəh natuatukien mə kimiə tak-sor məknakin. Tukmə kimiə kirik rorkeikei mə tukrivəh nehuəyen rapita əmiə minə tiksın, nərigien kafan tukreiwaiyu muə mə in yor atuə kɪn kirik kapəmiə. ⁴⁴ Kini tukmə kimiə kirik rorkeikei

* **10:38:** Mak 14:36; Luk 12:50 § **10:38:** Ye v. 38, Yesu rimnəgkiar kɪn nuhpikinien məkneikin, “?Nakrarkun niranım-pən-ien ye pənkin yame jaknim-pən ikin uə? ?Uə nakrarkun nırawəhyen baptaes yame Yo jakpiwəh uə?” Mərig Translesen Komiti rimnəri-pən yame Bislama Baebol ramni mhoprai nuhpikinien mirai əmə nıpran. **10:39:** Wok 12:2; Rev 1:9 **10:42:** Luk 22:25-26 **10:43:** Mat 23:11; Mak 9:35

mə tukramkir əmiə maməkupən, in mīn tukruə rəmhen kīn yasitu kapəmiə fam ⁴⁵ meinai Yo mīn, Ji Yermamə, pəh nien mə yīmauə mə narmamə tuksor atuə kīn kafak. Mərig yīmauə mə jakor atuə kīn kapəriə, kīni moriah kafak nīmrighien marpīn nīmrighien kīn kape narmamə fam.”*

*Yesu rīmnor huvə nīmri Batimeas
(Mat 20:29-34; Luk 18:35-43)*

⁴⁶ Kīni Yesu mīne kafan narmamə khauə yerkwānu kīrik nhagin e Jeriko. Mīsarə, mhatərhav mīn, narmamə khapsaah kīmnhakwasīg kīn. Kīni nīmrīn pīs kīrik ramkwətə ye nīkar swatuk. Nhagin e Batimeas. (In kwajikovə kape Timeas). Nīpīg fam in ramawə-pən kīn mane tuk narmamə. ⁴⁷ Kīni nīpīg in rīmnərig mə Yesu, yemə Nasaret, ramuə, ramokrən kīn mamni mə, “!Yesu! !Kwənərəus kape King Deved! Yakorkeikei mə rīkim tukreihuə tuk yo.”

⁴⁸ Kīni narmamə khapsaah kīsəgkiar-pən skai kīmin, mhamə, “!Ah! Pim.”

Mərig in ramrīpīn əmə ye nokrənien. Mamni mə, “!Kwənərəus kape King Deved! Yakorkeikei mə rīkim tukreihuə tuk yo.”

⁴⁹ Kīni Yesu rārar, mīni-pən tuk əriə mīmə, “Hani-pən tukun mə ruə.”

Kīni iriə khavən mīsokrən kīn nīmrīn pīs ai, mhamə, “Eh. Agien. Yuvən. Ramokrən kīn ik.”

⁵⁰ Kīni nīmrīn pīs a rārar məknekin məpəkiək-ta kīn kafan kot, kīni mīvən məm Yesu.

* **10:45:** Mak 10:45 in rəmhen kīn nuknei nərigien kape nəkwəkwə e yame Mak rīmirai.

⁵¹ Kini Yesu rini-pən tukun mə, “?Nakmə jakor naha nhagin kimik?”

Kini rini-pən tukun mə, “Yhajoun. Yakorkeikei mə nimirik tukrarha, pəh yakəm nar.”

⁵² Kini Yesu rini-pən tukun mə, “Rhuvə əmə. Takamvən. Nhatətəyen kafam rimmor ik nakwahuvə min.”

Məknekin nimirin rarha. Kini rəm nar. Kini ai in mikwasig kin Yesu.

11

*Yesu rimavən Jerusalem mor əpu mə in king
(Mat 21:1-11; Luk 19:28-40; Jon 12:12-19)*

¹ Kinəmhavən pakə tuk Jerusalem, mhatərhav-pən yerkwanu mir kīraru, nhagriu e Betfas mine Betani, ipakə tuk tukwas kīrik nhagin e Olif. Kini Yesu rher-pən kin yermamə kīraru kafan, mimə ² “Takravən yerkwanu a nakaravaag-pən ikin. Mwəm kwaji dongki kīrik kīpəh nəsuə-hanəyen iran, kimirkwəji. Nakrarsin, mwəsīg mirauə. ³ Kini tukmə yermamə kīrik raiyoh-pre əmiru mimə, ‘?Nakwhawor mawor məknekin?’ Nakrani-pən tukun mirəmə, ‘Yermaru rimə tukrəsua ye dongki e. Pəh nien mə tuk tu, rarpin-pre min.’ ”

⁴ Kini ai, kīravən mwəm kwaji dongki ai ramərer ye nīkar swatuk. Kimirkwəji ipakə tuk kwəruə ye nimə kīrik. Kini kīrarsin, ⁵ narmamə tiksīn kasərer aikin minəsaiyoh əriu mhamə, “Eh. Kwərə mir. ?Nakwhawor marīrsin dongki e?” ⁶ Kini iriu krəni-pən nəgkiarīen yame Yesu ruini-pən ta tuk əriu. Kini nəmə minə ai kīseighan kin. ⁷ Kīrarəh dongki ai mirauə mwəm Yesu. Miravəhsi-ta kot

kapəriu mawəpeinə-pən ye nımetai dongki. Kini Yesu rəsua iran.* 8 Narmamə khapsaah kısıtu kot kapəriə mımhahuvə-pən kın kımı swatuk; kini misərai nımar nai misətu-pən mın ye swatuk. 9 Narmamə yamə mıne kasəkupən kın Yesu kini mıne yamə mıne kımnhakwasig kın kasokrən ehua mamhani,

“!Səgnəgin Kughen!†

Pəh khawəhsi-haktə Kwən e ramua ye nhag Yer-
maru.

10 Narmaruyen kupən kape kapətawə kaha Deved
ruauə mın.

!Səgnəgin Kughen yerpirig!”‡ (Sam 118:25, 26)

11 Kini Yesu rıtərhav-pən Jerusalem mivən ye nımə ehua kape Kughen, kini mamətamə. Rınenaiyu ta, iriə kafan narmamə twelef, kharerig-pən mın yerkwanu kirik, nhagin e Betani.

Yesu rımini hah nai e figtri, ror sıa kın

(Mat 21:18-19)

12 Kəni rıkwamer kın, iriə khatərhav mın Betani, kini Yesu rımnəmkərv. 13 Kini məm nai e figtri, ramərə, nımarın rıpsaah. Rəriwək mivən pakə tukun, məm nımarın in əmə e in əmə. Rımə-ta tukrəm kwənkwan kirik, mərig kwənkwan rırkək, meinai rıpəh neriaji-hanəyen nıpig tukrikuə iran.

14 Kini Yesu rəgkiar-pən kımı figtri a mımə, “Yer-
mamə tukripəh mın nənien kwənkwan tuk nıpig

* **11:7:** Yesu ramkwotə-pən ye dongki, profesi ye Sek 9:9 ruauə mınor nəfrakisien kın. † **11:9:** Kımnhani mə, “Hosana.”

Kini nıpran rımə, “Vəh mıragh əmawə,” uə, “Səgnəgin Kughen.”

‡ **11:10:** Kaməni nıpe e ye nıpig kape Pasova. **11:13:** Luk 13:6

kirik.”[§] Narmamə kafan minə kisərig nəgkiarinen ai.

*Yesu rimməkota narmamə yamə mine kasor nar
apnəpig ye nimə ehuə kape Kughen
(Mat 21:12-17; Luk 19:45-48; Jon 2:13-22)*

¹⁵ Nipig khatərhav-pən Jerusalem, Yesu rivən ye nimə ehuə kape Kughen. Kini minaməko yerhav narmamə yamə mine kasor salem kin narimnar, mine yamə mine kasəvrə. Kini mərakita kin narimnar yame ramswin haktə ye tebol kape narmamə yamə mine kasor jenis ye mane; kini məsuə kin jea kape narmamə yamə mine kasor salem kin mak ye tanə.* ¹⁶ Kini mini-əhu mə narmamə tukhapəh nhapikien narimnar mhavən ye Nimə Ehuə kape Kughen. ¹⁷ Kini mor kwirig kimi əriə mimə, “Kimirai ye Nəkwəkwə kape Kughen kimə, ‘Nimə Ehuə kape Kughen, nimə kape nəhuakien kape narmamə minə fam rarkurao ye tanimtanə.’ (Aes 56:11) Mərig kimiə naksor ruə rəmhen kin ‘nimə yame yəkrəh minə kaserkwaig ikin.’ ” (Jer 7:11)

¹⁸ Yesu rinaməgkiar, kini narmamə kisakur kin, misagien tukun. Ror pən, jif pris minə, mine nəmhajoun kape loa kape Moses, kimnhagin kin, masarhakin swatuk tuk nhopniyen. ¹⁹ Mərig rinamenaiyu, Yesu mine kafan narmamə minə khatərhav min aikin.

§ 11:14: Yesu rəgkiar kin nai e rəmhen kin nuhpikinien kirik, mini məknekin, “Tukmə yermamə rapəh norien nəkwai Kughen, kafan narəyen tukrəmhen kin figtri; tukror siə kin.” Ror pən Yesu ramni hah narəyen yame ror siə kin. * 11:15: Yesu rimmor məknekin, mamor fulfilem profesi kirik ye Sek 14:21. 11:18: Mak 14:1

*Yesu r̄imnəvhag kin nuhp̄ikinien kape nai a figtri
(Mat 21:20-22)*

²⁰ Kini rikwamer kin, yenpig-enpig, kisəri-pən min swatuk ai, mhauə misəm nai ai figtri. Rinaukei minəriaji nuan minə. ²¹ Kini Pita, rikin raiyu məsik nəgkiarieren kape Yesu. Mini-pən tukun mə, “!Yhajoun, əmru! Nai e n̄im̄ini has, rinaukei.”†

²² Kini Yesu r̄ini-pən tuk əriə mə, “Takshatətə ye Kughen. ²³ Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə, mə tukmə kimiə kirik rhatətə huvə ye Kughen, mini-pən tuk tukwas e mə tukraiye məsok pirə ye tahik məmn̄im, m̄ipəh n̄iniyen ye rikin k̄iraru, mhatətə əmə ye Kughen, kini nar en tukror əfrakis. ²⁴ Ror pən, yakamni-pre tuk əmiə mə tukmə naksəhuak, nar̄imnar nakasaiyoh kin kimi Kughen, takhani nəfrakisien iran mə takhavəh, kini en mhavəh. ²⁵ Tukmə naksəhuak, mərig tukmə yermamə kirik r̄imnor nar kirik r̄ipəh nəmhenien kimi əmiə, takhapəh nisarp̄inien tai kafan təvhagə. Kini Kughen, R̄imim̄iə ye Neai, In tukr̄ipəh min narp̄inien tai təvhagə hah kapəmiə. ²⁶ Kini mərig tukmə kimiə nakasor tai təvhagə hah, Kughen min tukrarp̄in min tai təvhagə hah kapəmiə.”‡

*Namehuə minə kape Isrel kisarkut mə tuksəm-ru
nehuəyen kape Yesu mə r̄imasip-kaa
(Mat 21:23-27; Luk 20:1-8)*

† **11:21:** Yesu ramni hah figtri ye Mak 11:14. Əmru futnot kafan.

11:23: Mat 17:20 **11:24:** Mat 7:7 **11:25:** Mat 6:14-15

‡ **11:26:** Nəgkiarieren ye v. 26 rikək ye kopi akwas tiks̄in kape Niutesteman. Keinein mə Mak r̄im̄irai əfrakis uə nikam.

27 Kini Yesu mine kafan narmamə minə khatərhav-pə min Jerusalem. Kini Yesu rəriwək mivən ye Nimə Ehuə kape Kughen. Kini jif Pris minə mine nəmhajoun kape loa kape Moses mine nəmehuə kape kwənərəus kape Isrel, khauə misəm In. Masaiyoh In mhamə, 28 “? Nakamhawor narimnar minə e? ? Pa nhagin rimivəhsi-pre nehuəyen mə takor narimnar məknekin?”

29 Kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Rhuvə. Jakaiyoh kin naiyohyen kirik kimi əmiə. Tukmə nakhani atuatur, jakni-pre tuk əmiə mə Pa nhagin rimivəhsi-pə nehuəyen kimi Yo tuk norien narimnar minə e. 30 ? Hani-pə ru tuk Yo mə pa rimivəhsi-pən nehuəyen kimi Jon mə tukror baptaes ye narmamə? ?Kughen uə yermamə?”

31 Kini kinasəsiwən-əsiwən kimi əriə minə mhamə, “?Tukshaw-ni e? Tukmə kitawə khani mə, Kughen rimivəhsi-pən nehuəyen kimi Jon, mərig Yesu tukrimə, “?Tukmə Kughen rimivəhsi-pən nehuəyen kimin, rhawor e kimiə nakhapəh nhaniyen nəfrakisien iran?” 32 Mərig to khapəh min nhaniyen mə, yermamə əmə rimivəhsi-pən nehuəyen kimin, meinai narmamə minə e kamhani mə Jon in profet əfrakis.” 33 Ror pən khani-pən tuk Yesu mhamə, “?Hei? Yakseinein.”

Kini Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “Əhə. Mərig Yo min to yakpəh ninipre-min-ien mə Pa nhagin rimivəhsi-pə nehuəyen kimi Yo mə jakor narimnar minə e.”

12

Yesu rimini nuhpikinien kirik kin plantesen kape

*grep**(Mat 21:33-46; Luk 20:9-19)*

¹ Yermamə kirik rimməsim kin grep ye kafan plantesen, markoparin-pən. Kini mikir kwətəgtap kirik kape nəviəsis-pəniən kwənkwai grep ikin. Mə nehen tukraiye, kivəh kor waen kin. Kini in mor nimə apomh kirik mə tukramərer aikin mamarha huvə tuk kafan plantesen. Kini in mərəhu plantesen ai ye kwermi narmamə tiksın, tukhapik nəriə tiksın, mhavəh-si-pən nan kirik rəmhen kin nərokien. Marə, mitərhav min aikin mivən ye tanə pisin. ² Kini kwənkwai grep rimhiak, kini yemehuə kape plantesen rher-pən kin kafan manaja mə tukrivən məm narmamə yamə mine kisəsim aikin mə tukhavəhsi-pən grep ne yamehuə kape plantesen, rəmhen kin nərok kafan. ³ Mərig iriə kisara, mharaptərakin manaja ai, misərkis-ərkis, misherpən kin mə tukrirerig, mhapəh nhavəhsi-pəniən nar kirik kimin. ⁴ Kini yamehuə ai rarə mher-pən min kin kafan kirik yermamə. Rivən, kini khauh kapən kapə, misor ahas pən tukun. ⁵ Əmaikin, yamehuə kape plantesen rher-pən min kin yermamə kirik min. Mərig khauh min mishopni. Kini mərig yemehuə ai kape plantesen rher-pən min kin kafan tiksın narmamə khavən; narmamə minə ai kisor ahas pən min tuk əriə. Tiksın kasərkis-ərkis əriə; kini tiksın kimuh əriə, khopni əriə. ⁶ Kisor məknaikin mamhavən, yamehuə kape plantesen, kafan narmamə kwənharkək. Kafan yermamə kirikianə əmə: Tini keikei. Rher-pən min kin mə tukrivən. Ye nərigien kafan rimə, 'Tukmə ror tuksəm kafak kwajikovə, khasiai.'

7 Mərig iriə kimisəm khamə, ‘Kwajikovə atu-atuk e kape yamehuə kape plantesen. Pəh kishopni pəh plantesen e tukror kapətawə kin.’

8 Məknəkin kharaptərəkən, mishopni, mharəh ni pran misarkwərhav kin ye nəkwai plantesen.”*

9 Yesu rini-pən tuk nəmehua minə ai mə, “? Yamehuə kape plantesen ehua tukrhawor min? Tukrivən mhopni-hopni narmamə minə a, mərəhu-pən plantesen ye kwermi narmamə pisin.

10 Tukmə ror kimiə nakhapəh nisəvhekən-hanə-yen nəgkiarən yame Nəkwəkwə kape Kughen rimi ni mimə,

“ ‘Səpaag e, yame narmamə kape nəvhirəkini nənə kimisarakikin, mərig Kughen rimmor in ruauə Səpaag huvə yame tukrəkir məkupən.

11 Nar e Kughen Yermaru rimmor.

Rikitawə ragien pik tukun.’ ” (*Sam 118:22,23*)

12 Kini nəmasur minə ai kimisorkeikei mə tukharaptərəkən Yesu, meinai kharkun mə kafan nuhpikinien ramni hah əriə. Mərig iriə kimnhagin kin narmamə, misap.

Farisi minə khamə tukhavəh-si əhu Yesu tuk nəgkiarən ye nikarən kape takis

(*Mat 22:15-22; Luk 20:20-26*)

13 Kini nəmehua minə tiksən kisher-pən kin Farisi minə, mine nukwhao kape King Herod, khauə misaiyoh Yesu kin naiyohyən ətən kirik mə tuksəm-ru mə tukrini nəgkiarən kirik rəpəh

* **12:8:** Yesu ramni nuhpikinien kape plantesen mə nəmə Isrel kimishopni profet tu minə tiksən kape Kughen, kini mərig ruirkun ta mə tukshopni min In. **12:8:** Hib 13:12

nəmhenien. ¹⁴ Kini ai iriə khauə misəm In, mhani-pən tukun mhamə, “Yhajoun. Yakharkun mə lk yermamə atuaturuk. Nakpəh niginien kin yermamə mə to rivi kafam nərigien, meinai rikim ripəh nəsikien mə yermamə kirik rhaktə uə yermamə kirik reiwaiyu, mərig nakaməfrakis əmə, kini nəvhagien kafam raməri-pən əmə norien yame Kughen rorkeikei. Kini yaksorkeikei mə jakharkun mə, ?Ratuaturuk ye loa kapətawə mə tukasərok-pən takis kimi Sisa, yamehuə kape Rom, uə nikam? ¹⁵ ?Tukasəkeikei misərok takis uə nikam?”

Mərig Yesu ruirkun mə iriə narmamə kape neikuəyen minə tiksın. Kini mini-pən tuk əriə mə, “?Nakshawor misarkut mə taksapita Yo? Havən-ru mharəh siren kirik mhauə pəh yakəm.”

¹⁶ Kini khavən, mhavəh siren, mhauə. Kini raiyoh-pən əriə mə, “?Nanmi pa e? ?Kini nhag pa e?”

Khamə, “Nanmi Sisa. Mine nhagin.”

¹⁷ Məknekin Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Namhen. Nar kape Sisa, havəhsi-pən kimi Sisa. Mərig nar kape Kughen, havəhsi-pən kimi Kughen.” Kisərig nəgkiarien kape Yesu, kisakur pik kin.

Sadusi minə khamə tukhavəh-si əhu Yesu tuk nəgkiarien ye nikarın kape nimraghien rerin

(Mat 22:23-33; Luk 20:27-40)

¹⁸ Kini Sadusi minə tiksın khauə misəm Yesu. Sadusi minə a khamə ta mə tukmə yermamə rimhə to ripəh nimragh-minien ye rao ye neai. ¹⁹ Kini kisaiyoh kin nərigien kirik kimi Yesu mhamə, “Yhajoun. Moses rimirai ye Loa mimə, “Tukmə

yerman rımhə-tan kın pıraovın kafan, kını kapəriu kwajikovə rırkək, piau yerman ai tukraməkeikei mıkır pıraovın ai tukreimək.’ Ye nərigien a, iriu kırırkun nırapտərəkinien nhag piauni yame rımamhə.† ²⁰ Tukmə narmamə seven, iriə pi-auriə mınə. Nımrin nupan rarkurək kını mıpəh nırəhyen kafan kırık kwajikovə, mımhə. ²¹ Kını tukmə yame rıkwasiɡ kın rıkır pıraovın kape pi-auni yame rımamhə, kını mıpəh neiməkien, kını mımhə mın. Kını naorahini yame ror kisisər kın ror əmə mın nar kırıkianə kın ²² meriaji iriə fam a seven kisarkurək ye pıraovın a, kını mhamhə fam, mhapəh nıseiməkien. Kını en pıraovın a rımhə mın. ²³ Kını ye nıpiɡ kape narmamə tukhamragh mın iran, iriə a seven iriə piauriə mınə, ?pıraovın a tukror pıraovın kın kape pa nhagin?”

²⁴ Kını Yesu rını-pən tuk əriə mımə, “Nakamhani-əro kın en meinai tukmə ror nakseinein nəɡkiarien ye Nəkwəkwə kape Kughen, miseinein mın nırkunien kape Kughen. ²⁵ Tukmə narmamə yamə mine khamhə mamragh mın to khapəh nisarkurəkien. Norien kape narkurəkien rımnor infamien, rəmhen kın narəyen kape agelo mınə ye rao ye neai. ²⁶ Kını ye nıkarın kape nımragh-minien, tukmə ror nakhapəh nisəhuekinien nəkwəkwə yame Moses rımırai tu, mə Moses rımnəm nai kırık ramuək. Aikin, Kughen rımnəmni-pən tukun mımə, ‘Ik Ik Kughen yame Ebrahim, Aesak mine Jakob karhəgnəɡın hanə Ik.’ (Eks 3:2,6) ²⁷ !Kitawə kharkun mə irisır kırıharə iriə Kughen meinai nar apnapıɡ kwərımhə ta

† 12:19: Moses rımını məknekin ye Dut 25:5-6.

tu mırhəkupən Moses, mərıg Kughen ramni mə karhəgnəgın hanə In. !Kini pa rımə narmamə mhə mınə kasəgnəgın Kughen, mərıg narmamə yamə mine kamhamragh! !Kimiə naksətəwao əfrakis!”[‡]

Naha loa in rehuə pık

(Mat 22:34-40; Luk 10:25-28)

²⁸ Kini yhajoun kirik kape loa kape Moses rımnərıg nəgkiarın mınə ai, mə Yesu ramhoprai huvə, kini ruə mınamayıoh pən In mımə, “?Naha loa in rehuə pık rapita tıksın, kini mihuvə pık tuk nəripənien?”

²⁹ Kini Yesu rini-pən tukun mımə, “Loa yame rehuə pık rapita tıksın in e ramni mımə,

“ !Kimiə nəmə Isrel! !Taksərıg huvə! Kughen in Yermaru kapətawə. Kını In pısın əmə In Kughen. ³⁰ Taksəkeikei mısorkeikei pık Kughen ai In Yermaru kapəmiə ye rıkimie fam, mine ye narəyen kapəmiə, mine ye nərigien kapəmiə, mine ye nəsaninien kapəmiə.’ *(Dut 6:4-5)*

³¹ Loa yame rikwasig kin ramni mımə,

“ Taksorkeikei narmamə yamə mine kasarə ipakə tuk əmiə mısor huvə pən tuk əriə, rəmhen kin yame kimiə naksorkeikei atuk əmiə.’ *(Lev 19:18)*

Loa kirik mın rirkək yame in rapita yamə mir e.”

[‡] **12:27:** Sadusi mınə kımnhani nəfrakisien ye Ol Testamen, mərıg kımnhapəh nhaniyen nəfrakisien mə narmamə yamə mine kwənhamhə tukhamragh mın. Mərıg Yesu ramhajoun əriə mə Ol Testamen ramni mə Ebrahim, Aesak mine Jekob kwərharmragh mın ye rao ye neai, ramhajoun-pən mə narmamə yamə mine kwənhamhə tukhamragh mın. **12:28:** Luk 10:25-28

³² Kini yhajoun kape loa kape Moses a rini-pən tukun mīmə, “Yhajoun. Nakaməfrakis mə Kughen pisin əmə In Yermaru. ³³ Kini tukasəkeikei misorkeikei In ye rikitawə fam, mine ye nərigien kapətawə, mine ye nəsaninien kapətawə. Kini misorkeikei min narmamə yamə mine kasarə ipakə tuk ətawə minə rəmhen kin yame kasorkeikei atuk ətawə minə. Nəri-pənien loa mir e rapita nuhyen narmiragh mivaan tuk nivəhsi-pənien kimi Kughen.”

³⁴ Kini Yesu rəm mə nəgkiarieren kape kwən a rhuvə pik, kini mini-pən tukun mīmə, “Ik nakuauə pakə ta tuk narmaruyen kape Kughen.”

Əmə aikin, narmamə kinisauris kin naiyohyen Yesu kin nəgkiarieren skai kirik.

Yesu rimi vəh-si əhu Farisi minə kin naiyohyen autən kafan

(Mat 22:41-23:3; Luk 20:41-47)

³⁵ Kini Yesu rivən apa ye nimə ehuə kape Kughen, maməvhag kimi narmamə, mamaiyoh əriə mīmə, “?Rhawor e nəmhajoun kape loa kape Moses kamhani mə Kristo In kwənərəus əmə kape Deved? ³⁶ Mərig, səmru, Nanmin kape Kughen rimi vəh-si-pən nirkunien kimi Deved mə tukrini mə,

“Kughen Yermaru rimini-pən tuk Yermaru kafak mīmə,

“İkwətə ye kwermik matuk

Meriaji nipiğ jakor Ik takehuə ye tikmir minə kafam.” ’ ’ §

(Sam 110:1)

12:33: 1 Saml 15:22; Hos 6:6

§ 12:36: Kughen rimini-pən

nəgkiarieren e tuk King Deved.

³⁷ Kini Yesu rirp̄in m̄imə, “Ye nəgkiar̄ien e, Deved r̄imnokr̄ən k̄in Kristo mə ‘Yermaru.’ ? Məriḡ nakshawor̄ mamhani mə Kristo in kw̄ənər̄əus əmə kape Deved?”

Yesu r̄əgkiar̄ aik̄in, narmamə khapsaah kis̄əriḡ kis̄agien.

³⁸ Kini Yesu r̄imnor̄ kwir̄iḡ k̄imi əriə, m̄imə, “K̄imiə takas̄əriḡ əmiə tuk̄ nəm̄hajoun kape loa kape Moses. Iriə rik̄iriə ramagien tuk̄ niv̄əhsi-p̄ənien neip̄ən huv̄ə. Kini tuk̄mə khav̄ən apa ye maket, m̄isorkeikei p̄ik̄ mə narmamə m̄inə fam tuk̄saow̄iə k̄in əriə m̄hasiai əriə. ³⁹ Kini tuk̄mə khav̄ən ye nimə kape nofuḡinien, m̄isorkeikei mə tuk̄asəkw̄ətə əkup̄ən, kini tuk̄mə khav̄ən ye lafet, m̄isorkeikei mə tuk̄səkw̄ətə ye kw̄ən̄mhaan kape nisiayen. ⁴⁰ Kini tuk̄mə p̄iahwaru yame k̄imnamh̄ə-tan k̄in, kini iriə kas̄əkr̄əh k̄in kafan nar̄imnar. Kini mas̄əhuak apomh̄ m̄in mə narmamə m̄inə tuk̄hasiai əriə. !Ah! Narp̄inien kap̄əriə tuk̄riskai rapita.”

Piahwaru yame k̄imnamh̄ə-tan k̄in r̄im̄iv̄əhsi-p̄ən mane k̄imi Kughen

(Luk 21:1-4)

⁴¹ Kini Yesu ramkw̄ətə ye nəkwai nimə eh̄uə kape Kughen, ipakə tuk̄ kw̄ən̄mhan yame k̄iv̄əhsi-p̄ən mane kape Kughen ik̄in. Kini mam̄əm narmamə kam̄hav̄əhsi-p̄ən mane kap̄əriə. Narmamə khapsaah, kap̄əriə mane reh̄uə, kam̄hav̄əh-si-p̄ən mane eh̄uə. ⁴² Kini p̄iahwaru k̄irik̄ k̄imnamh̄ə-tan k̄in ruə, kafan mane r̄irk̄ək. Kini in r̄iv̄əhsi-p̄ən əmə siren* k̄iraru.

* **12:42:** Yesu to rap̄əh̄ n̄inien “siren” məriḡ r̄imə mane kape n̄əm̄ Isrel e “lepta.”

⁴³ Kini Yesu rokræn kin narmamə kafan minə khauə. Kini rini-pæn tuk əriə mīmə, “Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə piahwaru e kīmhə tan kin, kafan mane rirkək, məriḡ in rīmivəhsi-pæn mane kimi Kughen rapita fam mane yame narmamə minə tiksīn kīmnhavəhsi-pæn. ⁴⁴ Narmamə ai kīmnhavəhsi-pæn əmə nīpar mane, mamhapəh nīpərin. Məriḡ piahwaru e kafan mane rirkək pawk, məriḡ rīmivəhsi-pæn fam mane yame tukrivəh nīmri nəviginien kin nan.”

13

*Yesu rīmini mə nimə ehuə kape Kughen tukrīmīr
(Mat 24:1-2; Luk 21:5-6)*

¹ Kini ai, Yesu rīmītərhav ye nimə ehuə kape Kughen, yermamə kirik kafan rini-pæn tukun mīmə, “Yhajoun, əmru. Nimə ehuə kape Kughen kīnnor kin kapier ehuə, kini nimə minə e khahuvə pik.”

² Məriḡ Yesu rini-pæn tukun mīmə, “Əmru. Nimə ehuə minə e, tukoh-ətəḡ-ətəḡ kapier iran, kīpəh nīpəhyen kirik.”

*Nahasien yame tukruə ye Nīpīḡ Kwasiḡ
(Mat 2:3-14; Luk 21:7-19)*

³ Kini Yesu rīmnəkwtə ye niḡu takwar kirik, nhagin e Olif, mīvag-əhu kin nimə ehuə kape Kughen. Kini Pita mīne Jemes mīne Jon mīne Andru khauə mīsəm In. ⁴ Mīsaiyoh-pæn In mhamə, “Yaksorkeikei mə takni-pə tuk əmawə mīmə ? narīmnar minə e tukruə ye naha nīpīḡ?”

⁵ Kini rini-pən tuk əriə mīmə, “Takasərig huvə, tamə yermamə reikuə irəmiə. ⁶ Narmamə khap-saah tukhavəh nhagik, kini mhauə mhani mə iriə e, Kristo. Tukseikuə ye narmamə khapsaah mhavi nərigien kapəriə. ⁷ Kini nipiğ naksərig mə narmamə kamhauh əriə minə, uə naksərig nəvsaoyen kin nuhyen əjir minə, takhapəh nisakur-akurien, mhapəh nhaginien. Narimnar minə e tukruə məkupən, mərig pəh nien mə Nipiğ Kwasig a. ⁸ Narmamə tukhauh əriə minə. Kini narmamə ye tanə kirik tukhavən apa tanə pisin mhauh əriə minə. Kini nimmimien tukravən ye tanimtanə. Kini sweiwei tukruh narmamə. Mərig narimnar minə e in nirikakunien əmə kape nahasien, rəmhen kin piraovin yame ramərig nəmhəyen ye nipiğ kape neiməkien.

⁹ “Mərig takasərig əmiə. Tukeighan kin əmiə naksərer ye nimri mirh. Kini tukərkis-ərkis əmiə ye nəkwai niməhuak kapəriə. Meinai kimiə kafak narmamə minə, takasəkeikei misərer ye nimri nəmasur kape gavman mine ye nimri nəmasur kapəmiə tuk nini-ərhavyen Nəgkiarien Huvə kape Kughen kimi əriə. ¹⁰ Tikni-ərhav Nəgkiarien Huvə kape Kughen ikin minə fam rarkurao ye tokrei tanə, kwasig ikin Nipiğ Kwasig tukripiruə. ¹¹ Mərig tukmə kivəh əmiə mə taksərer ye nimri mirh, rikimiə tukripəh nəpouyen. Mhapəh nisərigien mə, “?Jakhawni-pən tuk əriə?” Takhani-ərhav nəgkiarien yame Nanmin kape Kughen rimivəhsi-pre kimi əmiə meinai pəh nien mə kimiə nakasəgkiar, mərig Nanmin Imərhakə tukrəgkiar ye tikinhermiə.

12 “Ye nīpīg a, piauni tukreighaan kīn piauni kamhopni. Kīni yerman tukreighaan kīn kafan kwajikovə kamhopni. Kīni kwajikovə minə tukhani hah rīmriə minə mine nisīnriə minə, miseighan kīn əriə kamhopni əriə. 13 Narmamə tuksəmakin əmiə, misor ahas pən kīmi əmiə meinai kīmiə nakamhavəh nhagik. Mərig narmamə yamə mine kasərer tīmtīm miseriaji nīpīg kwasīg, Kughen tukrivəh mīragh əriə.”

Nahasien ehuə apa Jerusalem

(Mat 24:15-28, 42-44; Luk 21:20-24)

14 Kīni pəh yermamə yame raməvhuekīn nəkwəkwə e tukrīrkun. Yesu rīni-pən tuk əriə mīmə, “Kīni nīpīg kīmiə naksəm nar a kamni kīmə ‘Nar has yame rorīah pīk nar,’ ramərer ye kwənmhan yame rīpəh nien mə tukramərer ikin, kīmiə e Judia taksap miserkwaig ye takwar. 15 Tukmə yermamə ramapīs iruə ye nīmə kafan to rīpəh nīvənien imə tuk nīpīkīen narīmnar kafan. 16 Tukmə yermamə raməmīr yerki nəsimien kafan, to rīpəh nīvənien yerkwānu tuk nīwəhyen kafan neipən. 17 !Man! Rīskai pīk tuk nīpiraovīn yamə mine kīsor tīpriə, kīni mine yamə mine jiriə minə kasomaah hanə, meinai tuksərig rahas pīk. 18 Taksəhuak tuk nahasien e mə tukrīpəh nuəyen mīrəh əmiə ye nīpīg kape nəhīg 19 meinai nahasien ehuə yame tukruə, yermamə rīpəh nəm-hanəyen rīrikakun ye nīpīg Kughen rīmnrəhu nīmoptanə meriaji-pə ai taktəkun mine. Kīni nahasien kīrik to rīpəh nuə-mīnien nīpīg kīrik rəmhen kīn nahasien

13:13: Mat 10:22; Jon 15:21 **13:14:** Dan 9:27; 11:31; 12:11

13:15: Luk 17:31 **13:17:** Luk 23:29

a. ²⁰ Mərig Kughen rimməraitə nīpig kape nahasien a yame tukruə iran. Tamə, narmamə to khapəh nhamraghien tukun. Mərig In rimmərai nīpig a mə tukrivəh mīragh narmamə yamə mine In rimirpen əriə mə kafan narmamə minə.

²¹ “Nīpig a, tukmə kirik rīmə, ‘Səmru. Kristo e,’ uə yermamə kirik rīmə, ‘Səmru, Kristo en,’ mərig kimiə takhapəh nhaniyen nəfrakisien iran. ²² Meinai profet eikuə minə khapsaah tukhauə mhasigəvin Kristo misor nīmtətien mə tukseikuə ye narmamə. Kini misarkut tuk nisəmien swatuk tuk nivi-tayen narmamə yamə mine Kughen ruirpen əriə. ²³ Mərig kwasig ikin narimnar a ruə, yakamni-pre ta tuk əmiə mə takasərig əmiə.”

²⁴ Kini Yesu rirpin mamni-pən tuk əriə mimə, “Kini nīpig kape nahasien tukruə mor infamien, “ ‘Mīrh tukripis,

Kini makuə to rīpəh min nəsiəyen;

²⁵ Kini kəmhau minə tuksəsaah,

Kini mine narimnar fam ye nīmago-ago tukhakiu-kiu.’ ” *(Aes 13:10, 34:4)*

²⁶ Kini Yesu rirpin mimə, “Kini en, kwasig ikin, narmamə tukpisəm Yo, Ji Yermamə, jaksi-pən ye napuə mivəh nehuəyen mine nīkakien. ²⁷ Kini ai, jakher-ərhav kin agelo kafak minə mə tukhavən misarkurao ye tanīmtanə, mine ikin pukaa ye neai misofugin narmamə yamə mine yimirpen-ta əriə. ²⁸ Sətərig min kin nuhpikinien kin nai a figtri. Tukmə nīpig yame kwermīn rīnaurə kini nīmarin rīnəmhaier, kimiə nakharkun mə kwənhauə ipakə

tuk nəsımien en. ²⁹ Rəmhen əmə kın yame tukmə naksəm narımnar məknekın, takharkun mə Yo Ji Yermamə, yaknamuə ipakə, minamərer ipakə əmə tuk kwəruə ye nimə kapəmiə. ³⁰ Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə narmamə yamə mine kasarə ye rao e to khapəh nhamhə-famien kwasig ikın narımnar mine rıtərhav-pə. ³¹ Napuə mine nimoptanə tukawəkeikei mirarkək, mərig nəgkiarien kafak to rıpəh nirkəkien tuk nıpig kirik. ³² Mərig narmamə fam kiseinein nıpig kape narımnar minə e tukruə iran. Agelo minə ye neai, mine Yo Ji Kughen, kimawə yakseinein min. Mərig Rimik pisin əmə In rirkun.

³³ “!Takasərig əmiə! !Mhapəh nisapirien! Meinai kimiə nakseinein nıpig yame narımnar minə e tukruə iran. ³⁴ Tukrəmhen kın yermamə kirik yame rıtərhav iman yerkwanu mamvən yerkwanu pisin. Kwasig ikın rıtərhav, rəhi-pən kafan narımnar kimi narmamə pisin minə mə tukasəm vi vi, kini mərəhu wok pisin pusun kimi əriə. Kini mini-pən tuk yermamə yame ramərer tuk kwəruə mimə, ‘Takamarha.’ ³⁵ Rəmhen əmə min kın kimiə takasərig əmiə meinai nakseinein nıpig yame Yaməhuə kape nimə tukruə iran. Tukmə ror tukruə yenaiyu. Uə tukruə yenpig əru, uə tukruə yenpig-yenpig, uə tukruə yerkwaiha. ³⁶ Tukmə In ramuə ye naha nıpig, pəh In tukripəh nəmien mə kimiə nakasapir. ³⁷ Yakamni-pre tuk əmiə, mamniərhav-pən min tuk narmamə mə takasərig əmiə nıpig fam.”

14

Namehuə kape nəmə Isrel kasarhakin swatuk tuk nhopniyen Yesu

(Mat 26:1-5; Luk 22:1-2; Jon 11:45-53)

¹ Kini nīpig a, tukharaptərəkīn nəvīgīnien ehuə kīn bred yame yis rīrkək iran tukhani nahu kīn. Jif pris mīnə mīne nəmhajoun kape loa kape Moses kīnasarhakin swatuk mə tukharaptərəkīn apīs-apīs Yesu mīshopni. ² Iriə kīmnhani mhamə, “Pəh khapəh nharaptərəkīnien In ye nīpig kape nəvīgīnien ehuə, tamə narmamə [niemhaa rhai əriə kīni] khauh apnapīg əmə əriə mīnə.”

Piraovīn kīrik ramətəg-pən senta ye kapan kapə Yesu

(Mat 26:6-13; Jon 12:1-8)

³ Kini Yesu rīvən Betani mīvən ye nəkwai nimə kape Saemon. Kwən ai kupən rīmīvəh nīmhəyen əutən ye tīkin. Kini Yesu raməvīgīn hanə, piraovīn kīrik ruə mīvəh botel kīrik kīmnor kīn kapiēr kīrik nhagin e alabasta. Botel ai, senta aikīn kamni kīmə nad: nīmrin rhaktə pik. Kini piraovīn a rəsikta botel, mətəg-pən senta ye kapan kapə Yesu. ⁴ Mərig narmamə tīksin niemhaa rhai əriə khamə, “?Rhawor pian e roriah senta e? ⁵ Rhuvə pik mə to in rəvrai əmə; mīrkun nīvəhyen mane rəmhen kīn tri hundred taosen vatu* kīn tuk nīvəhsi-pənien kīmi yavən has mīnə.” Kini kīshek pian a.

14:3: Luk 7:37-38 * **14:5:** Khapəh nhaniyen tri hundred taosen vatu, mərig kīmnhani mə, “Tri hundred denarii.” Tri hundred denarii in rəmhen kīn mane yame yermamə kīrik rawəh kape newk kīrikianə.

⁶ Mərig Yesu rini-pən tuk əriə mə, “!Ei! Hapəh pian en. ?Rhawor nakashek in? In ramor nar huvə kirik kimi Yo. ⁷ Yavən has minə tukasəmir kimiə miriə nipiğ fam. Kini tukmə nakhamə tak-sasitu irəriə nakharkun nisasituyen irəriə nipiğ fam. Mərig Yo jakpəh narəyen kitawə-m kimiə nipiğ fam. ⁸ Piraovın e rimmor huvə-pə kimi Yo ye nirkunien kafan. Mavi-təg-pə senta ye niprak mapnəpenə ye niprak mə tuknim Yo. ⁹ Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə ikin pukaa ye tokrei tanə yame kamni-ərhav Nəgkiarien Huvə ikin, tukaməvsao min kin norien kape pian e, pəh narmamə rikiriə tukraməsik in.”

Judas rimmneighan-pən kin Yesu kimi tikmir minə kafan

(Mat 26:14-16; Luk 22:3-6)

¹⁰ Kini Judas Iskariot, in yermamə kirik ye narmamə twelef kape Yesu, rivan məm jif pris minə tuk norien swatuk tuk neighan-pəniən kin Yesu ye kwermiriə. ¹¹ Rivan məm əriə, rikiriə ragien, kini kimnhani mə tukhavəhsi-pən mane kimin. Kini Judas rivan, mamarə, mawhin nipiğ tuk neighan-pəniən kin Yesu kimi əriə.

Lodsapa

(Mat 26:17-19; Luk 22:7-13)

¹² Kini nipiğ kape nəviginien e kamni kimə Bred yame Yis Rirkək iran ruauə ipakə, kini lafet a ririkakun ye nipiğ kape nəviginien e kamni kimə Pasova. Kini narmamə tukasəkeikei mhauh kwaji sipsip kirik misor nəviginien ai kin. Kini narmamə kape Yesu kisaiyoh-pən mhamə, “?Ik nakmə

jakhavən hiə misor apnəpenə ye nəviginien kape Pasova?”

¹³ Kini Yesu rher-pən kin kafan yermamə kiraru mimə, “Tukmə nakratərhav-pən Jerusalem, mwəm kwən kirik ramrəh jag ehuə kirik kimiruk-pən nu iran. Kini takrakwasig kin in ¹⁴ mirhuvən ye nimə kirik yame in ramvən ikin. Kini mirəni-pən tuk yemehuə kape nimə mirəmə, ‘Yhajoun rimher-pə kin əmru mə jakrauə mwaiyoh-pre ik mə ?kwənmhaan a in hiə yame in mine kafan minə narmamə tukhavən misor nəviginien kape Pasova?’ ¹⁵ Kini in tukrikir əmiru nakrhuvən ye kwənmhaan ehuə apa yerpig ye nimə yame kimnətu huvə ta narimnar m-fam kape nəviginien aikin. Kini takwor apnəpeinə ye nəviginien aikin.”

¹⁶ Kini kratərhav miravən Jerusalem mwəm narimnar rəmhen kin yame Yesu ruini ta. Kini iriu kwor apnəpenə fam ye nəviginien kape Pasova.

*Yesu rimi-ərhav mə Judas tukreighan-pən kin
In kimi tikmir minə
(Mat 26:20-30; Luk 22:14-23; Jon 13:21-30; 1 Kor
11:23-25)*

¹⁷ Yenpig, Yesu ruə iriə narmamə twelef kafan ¹⁸ misofugin ye tebol misəvin. Kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə kimiə kirik tukreighan-pən kin Yo kimi tikmir minə kafak. Kimiə kirik e kitawə kasəkwətə.”

¹⁹ Kini narmamə kafan minə rikiriə reiwaiyu minəsaiyoh əriə minə mhamə, “?Pa? ?Yo?”

²⁰ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Kimiə kirik ye narmamə twelef kafak yame yakaweires kwis

bred ye supsup ye pənkin. ²¹ Yo Ji Yermamə jakaməkeikei mimhə rəmhen kin yame Nəkwəkwə kape Kughen rimini kupən. !Kini mərig rahas pik tuk yermamə yame tukreighan-pən kin Yo ye kwermiriə! !Kwən a tukrivəh narpinien ehua!†

²² Kini kiməsəvigin ta, Yesu rivəh bred məhuak mini vi vi Kughen tukun. Kini ai mhapu-hapu mivəhsi-pən kimi əriə. Mini-pən tuk əriə mimə, “Sən. In e nīprak.” ²³ Kini mivəh kap waen mini vi vi Kughen tukun, mivəhsi-pən min kimi əriə, kini kimmhanim. ²⁴ Kini rini-pən tuk əriə mimə, “Nitawik e. Ramor əpu nərigien kape Kughen tuk nivəh-miraghien narmamə tuk nuəyen məmir-ərhav. Tukraiye mivəh miragh narmamə rehua. ²⁵ Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mimə to yakpəh ninim-minien waen meriaji minim min ye rao ye neai.”

²⁶ Kini iriə kimisəni nipe kirik,‡ kwasig ikin khatərhav mhavən ye takwar kirik nhagin e Olif.

Yesu rimini-ərhav mimə Pita tukrini-ərhav mə in reinein In

(Mat 26:31-35; Luk 22:31-34; Jon 13:36-38)

²⁷ Kini Yesu rini-pən min tuk əriə mə, “Nhatətəyen kapəmiə mifam tukrimir, meinai kimirai ye Nəkwəkwə kape Kughen kimə, “ ‘Jakuh yermamə yame raməm huvə sipsip minə,

† **14:21:** Nəgkiarien kape Gris ramni mə, “!Ripimə kwən ripipəh narha-pə-yen ye tokrei tana, ripihuvə!” Mərig nīprai nəgkiarien ramni mə, “tukrarə ye narpinien ehua.” **14:24:** Eks 24:8; Jer

31:31-34; Sek 9:11; 1 Kor 10:16; Hib 9:20 ‡ **14:26:** Ye Nəviginien kape Pasova, kwasig ikin kasəvigin, nəmə Isrel kimisəni nipe tiksın ye Ol Sam 113-114. Misəvigin ta, ai, misəni nipe tiksın ye Ol Sam 115-118.

kini sipsip kafan minə tüksaiyu rik rik.’ ” (*Sek 13:7*)

²⁸ Kini Yesu rirpın mımə, “Mərig nıpig jakımragh mın, jakəkupən kın əmiə mivən apa Galili.”

²⁹ Mərig Pita rini-pən tukun mımə, “Tukmə ror nhatətəyen kapəriə tiksın tukrimır; mərig nhatətəyen kafak to rıpəh nımırien.”

³⁰ Kini Yesu rini-pən tukun mımə, “Yakamni-pre əfrakis tuk ik mə man tukrıpəh nəkakə-hanəyen mıkıraru, ik takni m-kisisər mə nakeinein Yo.”

³¹ Mərig Pita rarə mını-pən skai mın mımə, “Tukmə khamə tukshopni ərau, to yakpəh nıniyen mə yakeinein Ik.” Kini iriə fam khani əmə mın nəgkiarien kırıkianə.

Yesu rımavən apa Getsemane maməhuak
(*Mat 26:36-46; Luk 22:39-46*)

³² Kini ai iriə khavən mın apa yerkwanu kırık, nhagin e Getsemane. Kini Yesu rini-pən tuk kafan narmamə mımə, “Kımıə taksəkwətə ikin e. Pəh yakvən maməhuak.”

³³ Kini In mıkır Pita mıne Jemes mıne Jon, irisır mın. Rıkin rərhakıs pık. ³⁴ Kini rini-pən tuk ərisır mımə, “Rıkık rərhakıs pık ipakə yakmhə tukun. Takarhəmır eikın e, marharha-huvə.”

³⁵ Kini In rəriwək mivən kəskəh əmə mənımkur maməhuak. Mamıyoh Kughen mımə, “Rımık, tukmə nakeighan kın, nəmhəyen en tukrırkək tuk Yo.” ³⁶ Kini mımə, “Tatə, tukmə rıkim ragien, aweh, vəhsi-ta nəmhəyen § yamə mıne tukpıhauə.

14:28: Mat 28:16; Mak 16:7 **14:31:** Jon 11:16 **14:32:** Jon 18:1 **14:34:** Jon 12:27 § **14:36:** Nəgkiarien kape Gris ramni, “Vəh-si ta ‘kap.’ Kap ramor nuhpıkınien ye nəmhəyen.”

Mərig takpəh norien ye nərigien kafak; mor əmə ye kafam nərigien.”

³⁷ Kini ai In rirerig-pə mɪn tuk ərisir. Məm irisir krhapir yeru. Kini rini-pən tuk Pita mə, “Eh, Səmon, ?Rhawor nakamapir? ?To nakpəh narhayen kape nɪpɪg kwakwə uə? ³⁸ Kimiə takasərig əmiə. Takasəkeikei masəhuak mə nar kirik tukripəh norien əmiə nakhamir. Rikimiə rəsanin mərig nɪpraimiə rəpou.”

³⁹ Kini ai In mɪrerig mɪn maməhuak. Mini-pən əmə mɪn nəgkiarɪen a. ⁴⁰ Kini ai mɪrerig-pə mɪn, məm irisir kwərhapir yeru mɪn, meinai napirien rimivəh nɪmririsir. Mərig irisir kwərhauris mɪrheinein nar yame tikrhini-pən tukun.

⁴¹ Kini ai In rɪvən mɪn. Marə muə mɪn yame ror kisəsər kɪn. Rini-pən tuk ərisir mə, “?Rhawor? ?Nakarhapis hanə? !Infamien! Nɪpɪg ruauə pakə ta yame yermamə tukreighan-pən kɪn Yo, Ji Yermamə, jakvən ye kwermi nəmə has mɪnə. ⁴² Rhekimter, pəh kamhavən. !Rhəmru! Yermamə yame rikin rimnagien tuk neighan-pənien kɪn Yo ye kwermi tikmɪr mɪnə kafak ruauə ipakə ta.”

*Tikmɪr mɪnə kape Yesu khauə mharaptərəkɪn In
(Mat 26:47-56; Luk 22:47-53; Jon 18:3-12)*

⁴³ Yesu raməgkiar hanə, məknekɪn Judas, yermamə kirik ye narmamə twelef kape Yesu, ritirhav-pə. Nukwhao ehuə kamhakwasig kɪn, mamhapik nau nisə mɪne kwətavhə kapəriə. Jif pris mɪnə mɪne nəmhajoun mɪnə kape loa kape Moses, mɪne nəmehuə kape nəmə Isrel, kɪmisher-pən kɪn nukwhao a. ⁴⁴ Judas ruini-pən

ta tuk əriə mīmə, “Yermamə yame jakəturəm-pən iran, yermamə e in en. Takharaptərəkīn, mhakīr mhavən, mhapəh nisorien rap.”

⁴⁵ Judas ruə məm Yesu mini-pən tukun mīmə, “Yhajoun,” məturəm-pən kīmin. ⁴⁶ Kīni ai iriə khauə mharaptərəkīn Yesu. ⁴⁷ Mərig yermamə kīrik ramərer ipakə tukun, rəvi kafan nau nisə mərəru ta nimətərgi yor atuə kīn kape hae pris.*

⁴⁸ Kīni Yesu rini-pən tuk əriə mīmə, “?Rhawor? ? Kīmīə nakhamə ta yo yermamə kape nəkrəhyen uə nhopniyen yermamə? ?Rhawor nakamhapik nau nisə mīne kwətavhə mamhauə mə takharaptərəkīn Yo? ⁴⁹ Nīpig fam kītawə-m kīmīə kasəmīr ye nimə ehua kape Kughen, yakaməwhag. Mərig nakhapəh hanə nharaptərəkīnien Yo. Mərig nəmhen. Naha nhagin yame Nəkwəkwə kape Kughen rīmīni tukraməkeikei mor nəfrakīsien kīn.”

⁵⁰ Kīni mərig narmamə kafan kīsap ta iran. ⁵¹ Mərig yermamə kīrik yame rīmīkwasig kīn Yesu rətəut əmə. Kīni nīpig kharaptərəkīn kwən a, ⁵² rəta ye neipən kafan maiyu kopiə kopiə əmə map.†

Yesu rīmnərəer ye nīmri kaonsel

(Mat 26:57-68; Luk 22:54-55, 63-71; Jon 18:13-14, 19-24)

⁵³ Kīni khakīr Yesu mhauə kīmī hae pris. Jif pris mīnə mīne nəmehua kape nəmə Isrel mīnə mīne nəmhajoun kape loa kape Moses, kwəsofugin ta əriə mīnə aikīn. ⁵⁴ Kīni Pita rikwasig kīn əriə, mərig

* **14:47:** Jon 18:10 rīmə Pita e rīmnərəru nimətərgi kwən a.

14:49: Luk 19:47; 21:37; Jon 18:20 **14:50:** Sam 31:11

† **14:52:** Narmamə tīksin kamhani mə kwən a raiyu kopiə kopiə mamap, Mak en, yame rīmīrai nəkwəkwə e Mak.

ripəh nivən-pakəyen tuk Yesu. Nipig ruə pakə tuk nimə ehuə kape hae pris, kini mivən məkwətə iriə narmamə kape hae pris minə masərkəp. ⁵⁵ Kini jif pris minə mine narmamə kape kaonsel kimisarha kin narmamə tiksın yame tukhauə miseikuə ye Yesu, ai khauh mishopni. Mərig khapəh nisəmien yermamə kiraru yamə mir tikrani nəgkiarien kirikianə.† ⁵⁶ Narmamə khapsaah kishekimter maseikuə ye Yesu, mərig nəgkiarien kapəriə ripəh nəm-nəmhenien.

⁵⁷ Kini narmamə tiksın kishekimter mhani nəgkiarien eikuə ramvən tukun mhamə, ⁵⁸ “Yakasərig ramni mə, ‘Yo jakatmətəgətəg Nimə ehuə kape Kughen yame narmamə kimisor; mərig kwasig ikin ye nipig yame ror kisisər kin, jakərip yame rivi yame to yermamə ripəh nivhirəkinien.’” ⁵⁹ Iriə kamhani mhani mərig nəgkiarien kapəriə ripəh nəm-nəmhenien.

⁶⁰ Kini ai, hae pris rərer ye nimiria mini-pən tuk Yesu mimə, “?Rhawor nakpəh nəgkiarien? ? Rhawor e kamhani məkneikin nəgkiarien iram?”

⁶¹ Mərig Yesu rərer əmə mamapnapig. Kini hae pris rarar maiyoh min mimə, “?Rhawor? ?Ik e Kristo? ?Kughen yame kamni vi vi In, Ik kafan e kwajikovə uə?”

⁶² Kini Yesu rimə, “Yo en. Takpisəm Yo, Ji Yermamə, jakəkwətə ye kwermi Kughen matuk yame nagheen rehuə. Kini takpisəm min Yo jaksı-faktə ye napuə meiwaiyu-pə.”

† **14:55:** Nam 35:30 mine Dut 17:6; 19:15 khamə tukmə tukhopni yermamə hah kirik, yermamə kiraru tikrani nəgkiarien kirikianə, ai khopni. **14:58:** Jon 2:19-21

⁶³ Kini hae pris reikus neipən kafan [meinai niemha rımnhai ni]. Mini mə, “?Rhawor kitawə kasarha kın hanə narmamə yame tukhani hah In?
⁶⁴ Nakwəsərig ta mə rımını hah Kughen. ?Rikimiə ramhaw-əsik? ?Tukshawor In e?”

Kini khamə tukraməkeikei mımhə. §

⁶⁵ Kini tiksın kışekimter masərig-əwhin. Tiksın kışarkis-ətərəkın nımırın mir, mhauh mhani-pən tukun mhamə, “!Eh, profet! !Ni-ru mə pa e rımuh Ik!”* Kini narmamə mınə kape hae pris kışəsik In mhakır.

Pita rımını mə in reinein Yesu

(*Mat 26:69-75; Luk 22:56-62; Jon 18:15-18; 25-27*)

⁶⁶ Kini Pita raməmır ipakə tuk nımə ehüə kape hae pris, kini piraovın kirik, yasitu kape hae pris, ruə. ⁶⁷ Məm Pita ramərkəp. Rəm tım tım kini mımə, “Eh, ik mın kirik. Nakamkwasiğ kın yemə Nasaret e Yesu.”

⁶⁸ Mərig Pita rımə, “Nikam. Yo yakeinein əfrakis nar en nakamni.” Mitərhav meiwaiyu mın maməmır ye kwəruə kape rukwanu a. Kini man kirikianə rəkakə. †

⁶⁹ Kini yasitu a kape hae pris rarə muə mın. Minamni-pən tuk narmamə mınə aikın mə, “Kwən

§ **14:64:** Loa kape nəmə Isrel, ye Levitikas 24:16, rımə tukmə yermamə kirik ramni hah Kughen, tukhopni. * **14:65:** Ae-

sea 11:3 rımə Mesaea, uə Kristo, nar apnapıg mə ramapır, mərig tukrirkun naha nhagiñ yame narmamə kasor. Narmamə e kasarkis nımır Yesu kini mhamə tuksəm-ru mə to Yesu rirkun əfrakis mın əriə uə nikam. † **14:68:** Kopi akwas tiksın kape Niutesteman khapəh nhaniyen mə man kirik rəkakə aikın. Kamhani əmə mə Pita raməmır ye kwəruə kape rukwanu a.

e, in kirik min a.” ⁷⁰ Məriḡ Pita rimiṇi neikuəyen iran.

Rapəh norien tu, narmamə yamə mine kasəmir aikin khani-pən tuk Pita mhamə, “Nəfrakisien, ik əfrakis kirik min a. Meinai ik min yemə Galili.”

⁷¹ Məriḡ Pita rini-pən skai tuk əriə mimə, “Yo yakeinein yermamə en yame nakamhani. Tukmə yakameikuə, Kughen tukror narpinien kimi yo.”

⁷² Məknekīn, man rəkakə mikiraru. Pita, rikin raiyu məsik nəgkiarīen yame Yesu rimiṇi mimə, “Man tukriḡpəh hanə nikakəyən mikiraru, takni mkisisər mə ik nakeinein Yo.” Kini rəriḡ rahas pik; rikin rərhakis masək.

15

Yesu ramərer ye nimir Paelat

(Mat 27:1-2, 11-14; Luk 23:1-5; Jon 18:28-38)

¹ Yenpig-enpig əgkəp, jif pris, mine nəmehuə kape nəmə Isrel, mine nəmhajoun kape loa kape Moses, mine narmamə tiksīn min kape kaonsel kape nəmə Isrel kaharaih mhun nəgkiarīen kirik. Mhani-pən tuk narmamə tiksīn mə tuksərkiś-ərkiś Yesu. Kini mhakir In mhauə mhakir-pən kimi Paelat, yamehuə kirik kape Rom. ² Kini ai Paelat raiyoh In mimə, “?Ik e Ik Yermaru kape yemə Isrel uə?”

Kini Yesu rini-pən tukun mimə, “Nəfrakisien e nakamni.”

³ Kini jif pris minə khani-ərhav neikuəyen rehuə yame kimisəm-pən ye Yesu. ⁴ Kini Paelat raiyoh min In mə, “?Rhawor nakpəh nəgkiarīen? Əmru. Kamhani nəgkiarīen rehuə iram.”

⁵ Kini Paelat rimməm mə Yesu rīpəh niniyen nar kīrik, rakur.

*Paelat rīmə Yesu tukraməkeikei mīmḥə
(Mat 27:15-26; Luk 23:13-25; Jon 18:39-19:16)*

⁶ Ye newk mīnə fam, ye nīpīg kape Pasova, nəmə Isrel kharkun nhaniyen nhag yermamə kīrik kwəvəhsi-pən ta ye kalabus, kini yamehuə rīrisin kīrik ramvən. ⁷ Kini narmamə tiksīn kasəmīr ye kalabus meinai khamə tukhauh gavman, kini mīshopni narmamə tiksīn. Iriə kīrik, nhagin e Barabas. ⁸ Kini nəmə Isrel kīmnhauə mīsəm Paelat mamaiyoh-pən in mə tukror norien yame ramor rerin mīrisin yermamə kīrik ye kalabus. ⁹ Kini Paelat raiyoh əriə mə, “?Naksorkeikei mə jakrisin Yermaru kape nəmə Isrel uə?” ¹⁰ In ramaiyoh məknaikin meinai in rimməm ta mə jif pris mīnə kīmīsərəhu-pən Yesu ye kwermīn meinai kasəməkin Yesu tuk yamai mə narmamə fam kīsorkeikei In.

¹¹ Kini jif pris mīnə kīmnhani mhani-pən tuk kuwhen a mhamə tukhapəh nīseighanien kīn Yesu mə tukritərhav, mərig mə tukseighaan kīn Barabas. ¹² Kini Paelat raiyoh-pən mīn əriə mīmə, “?Mərig jakhawor kwən yame kīmīə nakamhani mə In Yermaru kape nəmə Isrel?”

¹³ Kini iriə kīsokrən ehua mhamə, “!Əsik-haktə in ye nai kamarkwao kīn!”

¹⁴ Mərig Paelat raiyoh-pən mīn əriə mə, “?Tuk naha? ?Naha norien yame rīmnor rahas?”

Mərig iriə kīsokrən ehua pik mīn mhamə, “!Əsik-haktə In ye nai kamarkwao kīn!”

15 Kini Paelat rimnorkeikei mə tukror rikiriə, meighaan kın Barabas ritərhav ye kalabus. Kini rimə tukarkis-ərkis Yesu, kikir In kavən kirkuk haktə In ye nai kamarkwao kın.

*Mobael minə kasarh iakei ye Yesu
(Mat 27:27-31; Jon 19:2-3)*

16 Kini mobael tiksın khakir Yesu mhavən ye nimə ehuə kape Paelat kini misokrən kın nukwao kape mobael minə mə tukhauə. 17 Kini kharəh kot kirik rəwhao, rəmhen kın kot kape yermaru, misarkaoh-pən kın kimin. Kini mharəh nərəus kirik ror nhirin, misor kəvəvhao kın, rəmhen kın kəvəvhao kape yermaru, mhaukrai-pən ye kapən kapə. 18 Kini masokrən kın mamhani mhamə, “Ik e yermaru kape nəmə Isrel. !Kimawə yakamhasiai Ik!” 19 Kini mamhauh kapən kapə kın nai, masərig-əwhin, kini misənimkur ye nimirin mhamə kamhasiai In. 20 Kini misarh iakei fam iran, mharəhsi-ta min kot əwhao mhavəhsi-pən kafan neipən. Mhakir mhatərhav, mhavən mə tukharuk haktə In ye nai kamarkwao kın.

*Mobael minə kimnharuk haktə Yesu ye nai kamarkwao kın
(Mat 27:32-44; Luk 23:26-43; Jon 19:17-27)*

21 Kamhauə ye swatuk, misəm yemə Saerin kirik, nhagin e Saemon. In rim Aleksanda mine Rufas. In ramvən apa Jerusalem, kini khani-əhu misarkut kimin mə tukrirəh nai kamarkwao kın kape Yesu. 22 Kini iriə mhakir Yesu mhavən ikin kirik nhagin e Golgota (yame ni pran

rimə, kwənmhaan kape kerhə irə jir).^{*} 23 Kini ye kwənmhaan a khavəhsi-pən waen kimi Yesu yame kavit-pən nimar nai kirik kamni kimə “mir”.[†] Mərig Yesu rīpəh nīnimien.

24-25 Rampigpig hanə, kimnharuk haktə In ye nai kamarkwao kin. Kini misəwhai kafan neipən masarukin daes tukun, mə tukmə yame rapita, kini in ravəh kafan. 26 Kini kirai-pən nəgkiarien kirik ye nai kirik ramni mə kimisəm-pən nar has kirik iran mīmə, “In e Yermaru kape nəmə Is-rel.” Kini misarkwətərəkīn-pən ye nai kamarkwao kin. 27 Kini mharəh yeməkrəh mir kiraru, mharuk haktə mīn əriu irisir Yesu. Kirik ye matuk, kirik ye mawor. 28 Məknekin, nəgkiarien ye Nəkəkəwə kape Kughen ruauə, yame rimə, “Kiməsəvheikin In iriə nəmə has mīnə.”[‡]

29 Kini narmamə yamə mine kasəriwək ye swatuk kasarh iakei pən iran. Masəwhan-əwhan kapəria kapə. Kini mamhani mhamə, “!In en! !Ik yermamə kape natmətəg-ətəgien nīmə ehūə kape Kughen mine nor-mīnien ye nīpig kisisər əmə!³⁰ Intah. Əta-ru ye nai kamarkwao kin meiwaiyu, mivəh miragh atuk ik.”

31 Kini jif pris mīnə mine nəmhajoun mīnə kasarh mīn iran. Mamhani-pən tuk əriə mīnə mhamə, “In rīvəh miragh ta narmamə khapsaah.

^{*} 15:22: Nəgkiarien e “Golgota” ye nəgkiarien kape nəmə Rom ramni mə “Kalfari”, nīpran rimə “kerhə irə jir.” [†] 15:23: Tukmə ror kaməvit-pən mir ye waen tuk nīni-əhuyen nəməmhəyen.

15:24-25: Sam 22:18 [‡] 15:28: Nəgkiarien ye v. 28 rikək ye kopi akwas tiksīn kape Niutesteman. Keinein mə Mak rīmīrai əfrakis uə nīkam. 15:29: Sam 22:7; 109:25; Mak 14:58

Mərig rīpəh nəmhenien tuk nivəh-miraghien In.
³² Rhuvə mə Kristo e, In yermaru kape nəmə Isrel, tukreiwaiyu ye nai kamarkwao kin pəh kisəm, kini mhani nəfrakisien iran.” Kini kwərə mir yame kimiruk haktə ərisir Yesu kwarpakwə kimi Yesu.

Yesu rīmamhə

(Mat 27:45-56; Luk 23:44-49; Jon 19:28-30)

³³ Yerksweiha əmə, mərig nəpignəpien ruə muvrīg əpis tanımtanə meriaji tri klok. ³⁴ Kini ye tri klok, Yesu rokrən ehuə mīmə, “!Elae! !Elae! ?Lama sabaktani?” Nipran rīmə, “!Kughen kafak! !Kughen kafak! ?Rhawor nakamapitan kin Yo?”§

³⁵ Kini narmamə tiksın yamə mine kasərer aikin misərig nəgkiarieren ai mhamə, “Sərig-ru. In ramokrən kin Elaeja.” ³⁶ Kini kwən kirik raiyu ətkin mivən mirəh nīpərpər neipən meires ye waen əkwahir. Mərkis-pən ye nai apomh kirik kini mivəhsi-haktə pən kimi Yesu mə tukrınim. Kini mīmə, “?Pəh kisəm-ru mə to Elaeja ruə masitu iran uə?”

³⁷ Mərig Yesu rarə mokrən ehuə mın kini ai kafan neihagien ritərhav.

³⁸ Kafan neihagien ritərhav aikin, kini nəkwai nimə ehuə kape Kughen, kimiruk haktə neipən kirik yame kimnətapīg kin Kwənmhan yame Rəmərhakə Məmərhakə pik. Neipən a rəhipu nīpərin kiraru. Rəhipu apa yerpirīg əgkəp meiwaiyu. ³⁹ Kini yamehuə kape mobael yame ramərer ipakə tuk Yesu məm nimhəyen kape Yesu kini mīmə, “Nəfrakisien. Kwən e In Ji Kughen.”

§ **15:34:** Yesu raməni Ol Sam 22:1 ikın e. Nimhəyen kape Yesu rımnor fulfilem ye profesi ye Ol Sam 22. **15:36:** Sam 69:21

⁴⁰ Kini Meri, pian Magdala, mine Salome, mine Meri nisin kwajikovə mir nhagriu Jemes mine Joses, karharer isok, iriə nīpiraovin tiksın masəm In. ⁴¹ Nīpig Yesu rımavən Galili, irisir ai karhikwasig kın In, mırhasitu iran. Kini nīpiraovin apnapig minə khapsaah apaikin, kımnhatərhav-pən Jerusalem iriə min mhauə.

*Josefyemə Aramatia rımınim Yesu
(Mat 27:57-61; Luk 23:50-56; Jon 19:38-42)*

⁴² Nīpig a, kamni kimə napnəpenəyen meinai tikəni rikwamer kın nīpig kape Sabat. Ipakə mırh rivə, ⁴³ Josef, yemə Aramatia kirik, ritərhav-pə. In yermamə kirik kape kaonsel kapəriə, yame yermamə kamhasiai in. Kini in min rawhin nar-maruyen kape Kughen mə tukruə. Ramgin pawk, mərig rımnarar mivən məm Paelat, maiyoh in mə tukreighaan kın nīprai Yesu. ⁴⁴ Paelat rımnrərig mə Yesu rımamhə aihuaa əmə, rakur pik kın. Kini mokrən kın yamehuə kape mobael maiyoh in mımə, “?Yesu ruamhə əfrakis uə?”

⁴⁵ Kini yamehuə ai reighan kın. Kini Paelat reighan kın Josef mə tukrivən mırəh nīprai Yesu. ⁴⁶ Kini Josef rivən mırəhsi-əhu nīpran ye nai kamarkwao kın, mivən mivəh nımri neipən huvə kirik muə muvrig nīpran kın neipən a. Kini mırəh mivən mərəhu ye nəpag kapier kirik yame kinor huvə ta. Kini mətəpig əswasig kın kapier ehuə kirik. ⁴⁷ Ye nīpig a, Meri, pian Magdala, mine Meri nisin Joses, iriu kimawəm kwənmhaan yame rımnrərhəhu-pən Yesu ikın.

16

Yesu rīmamragh mīn ye nīmḥayen

(Mat 28:1-8; Luk 24:1-12; Jon 20:1-10)

¹ Rīnamenaiyu, nīpig kape Sabat rīnamor infamien, Meri, pian Magdala, mīne Salome, mīne Meri, nīsīn Jemes, krhīvən mīrhīvəḥ nīmri nīmar nai tīksīn yame nāmiovīn rapien huvə. Mīrhīvən mə tukrhor-pən ye nīprai Yesu. ² Kəni rīkwamer kīn, ye Sande, yenpig-enpig əgkəp, krhīvən ikīn nīprai Yesu raməmīr ikīn. Mīrh rīrikakun mamhaktə, ³ karhīvən hanə ye swatuk, marhīni-pən tuk ərisīr mīrhīmə, “? Pa tukrasitu irətasiṛ tuk nəsoktayen kīn kapiṛ yame kīmnḥaukrai əswasiḡ pən tuk Yesu?” ⁴ Irisīr kīrhīni məknaikīn meinai kapiṛ a in rehuə pik, məriḡ karhīni hanə marharha-pən, mīrhəm mə kīnəsok ta kīn kapiṛ a.

⁵ Karhīvən imə ye nəpag kapiṛ ai, mīrhəm pikwarien kīrik, kafan kot rəpomh mhawən. Ramkwətə ye kwermirisīr matuk. Kīrhəm, kīrhakur. ⁶ Məriḡ rīni-pən tuk ərisīr mīmə, “Takrhipəḥ nīrhīginien. Yakīrkun mə nakarharhakīn Yesu yemə Nasaret, yame kīmīruk haktə ye nai kamarkwao kīn. Məriḡ In rīrkək eikīn e. Ruīmragh ta. Rhuəru mīrhəm. Tamhekīn e kīmnərəhu ikīn. ⁷ Takrhīvən mīrhīni-ərhav-pən tuk narmamə mīne Pita mīrhīmə, ‘In rīnəkupən ta kīn əmiə muavən apa Galili. Nakharkun nīsəmīen In aikīn, rəmhen kīn yame In ruīni-pre ta tuk əmiə.’” ⁸ Kīni pia misīr a krhītərhav, meinai

kimihigin pik, kini marhətəmnimin. Ror pən krhipeh nirhini-əsah-pəniyen tuk narmamə.*

*Yesu rimamragh min, narmamə khapsaah kasəm In†
(Mat 28:9-10; Jon 20:11-18)*

⁹ Yesu rarə mimragh min ye Sande yenpig-enpig əgkəp. Aikin mitərhav-pə tuk Meri, pian Magdala yame Yesu rimnəkota nanmin has seven iran kupən. ¹⁰ Kini pian ai rivən məm narmamə yamə mine kimnəmhakwasig kin Yesu, yame kasərig rahas pik tukun, misasək. Məvsao-pən kin kimi əriə. ¹¹ Mərig nipig kimisərig mə Yesu rimimragh min kini Meri min rimnəm, iriə khapəh nhanien nəfrakisien iran.

¹² Kini ai, yermamə mir kīraru kape Yesu kaweriwək ye swatuk, Yesu ritərhav-pən tuk əriu. Nipran rukrekin pisin. ¹³ Kini kīrarerig miravən mwəvsao kin kimi narmamə minə kafan; mərig khapəh nhaniyen nəfrakisien iran.

* **16:8:** Kopi akwas tiksın kape Niutesteman ye nəgkiarieren kape nəmə Gris kharpin nəgkiarieren ye ves 8 mhamə, “Mərig nipiraovin minə ai kimnhauə misəvsao-pən kin kimi Pita mine narmamə yamə mine kasəmir aikin. Misəvsao kin narimnar yame kwən ai rimini-pən tuk əriə. Kwasig ikin ye narimnar minə a Yesu atuk ritaərhav-pən tuk əriə mivəhsi-pən nəgkiarieren kimi əriə mə tukhatərhav misarkurao ye tanımtanə misəvsao kin Nəgkiarieren Huvə kape Kughen. Nəgkiarieren ai ramni mə Kughen rirkun niwəh-miraghien narmamə mirkun nəmviviyen narmamə kape rerin.” † **16:8:** Nəgkiarieren ye v. 9 meriaji 20, rirkək ye kopi akwas tiksın kape Niutesteman. Keinein mə pa nhagin rimirai.

*Yesu rimatərhav-pə tuk kafan narmamə minə
(Mat 28:16-20; Luk 24:36-49; Jon 20:19-23; Wok
1:6-8)*

¹⁴ Kasarə mamhavən, narmamə leven kape Yesu kasəvigin, Yesu ritərhav-pən min tuk əriə; kini məgkiar-pən skai kimi əriə meinai iriə khapəh nishatətəyen iran. Kini kaparhia kapə riskai pik. In rimnəgkiar skai pən tuk əriə meinai khapəh min nhaniyen nəfrakisien ye nəgkiarien kape narmamə minə tiksın yame kimisəm In, mamhani-ərhav mə rimimragh min. ¹⁵ Kini rini-pən tuk kafan narmamə minə mimə, “Taksəkeikei mhavən misarkurao ye tanimtanə mhani-ərhav nəgkiarien huvə kape Kughen. ¹⁶ Yermamə yame rhatətə irak, kini mor baptaes, Kughen tukrivəhsi-pən nimraghien rerin kimin. Mərig yermamə yame ripəh niniyen nəfrakisien irak, Kughen tukrini mə tukrivəhsi-pən narpinien kimin mə tukrivən apa ye nap ehua. ¹⁷ Kini narmamə yamə mine kishatətə irak, Kughen tukror nımtətien tiksın ye nimraghien kapəriə. Tukharkun nisəkotayen nanmin has ye narmamə ye nhagik; mharkun min niniyen nəgkiarien pisin pisin; ¹⁸ mharkun nırəhyen snek, mərig snek to ripəh nəsien əriə; mharkun ninimien kakonə, mərig to khapəh nhamhəyen kin; mharkun nərəhu-pənien kwermiriə ye narmamə yamə mine kamamhə, kini tuksəsanin.”

¹⁹ Yesu Yermaru raməgkiar infamien, Kughen rivəh In mhaktə mivən ye rao ye neai. Taktəkun

ai, In ramkwətə ye kwermi Kughen matuk.
²⁰ Kini narmamə kafan kimnhatərhav misəvsao
kin Nəgkiarien Huvə ikin minə fam. Kini In
ramasitu irəriə. Kini mamor nımtətien rıpsaah
ye nımraghien kapəriə mə narmamə tukhani
nəfrakisien iran.

**Nəkʷəkʷə imərhakə kape kughen: nirpenien
vi
The New Testament in the Southwest Tanna Language
of Vanuatu
Le Nouveau Testament dans la langue sud-ouest Tanna
de Vanuatu**

copyright © 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Southwest Tanna

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Tanna, Southwest

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2022-03-11

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 22 Nov 2019

ad9e16d0-33ca-5cbe-ad05-46d1635fa22b